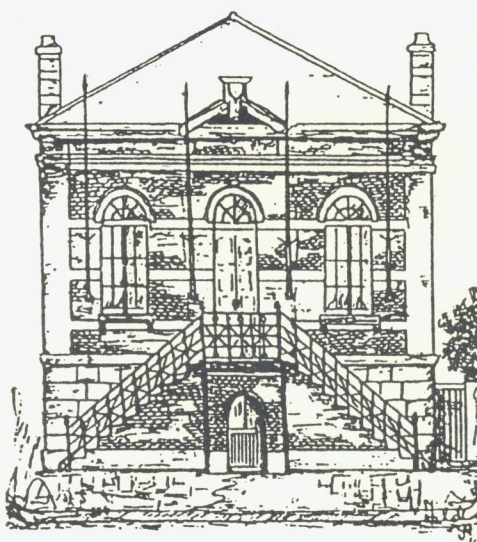

van w i r s k a a n t e

orgaan van heemkondekring 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

jaargang 21, nr. 2
1 juni 2006

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- Onze kennis ervan te vergroten
- Het waardevolle te behouden en te beschermen
- De verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Het Heemhuis

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog (B)

Openingstijden Heemhuis:

- Elke woensdagavond van 19.30 tot 21.30 uur
- Elke eerste zondag van de maand van 10.30 tot 12.30 uur en van 13.30 tot 16.00 uur

Internet: www.amaliavansolms.org

Secretariaat:

- André Moors, Hertogenstraat 14, 5111 AR Baarle-Nassau

Enkele telefoonnummers:

- voorzitter Ad Jacobs 013 5078258
- vice-voorzitter Antoon van Tuijl 013 5078631
- secretaris André Moors 013 5079556

Bankrelaties:

- Rabobank De Zuidelijke Baronie rekening 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Piet van der Flaes, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

21de jaargang nr. 2

1 juni 2006

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	66
Aon de praot mee (25)	A. Moors	68
Kwartierstaat van Jan Boeren	J. Broos	88
Den Oorlog Verklaard (6)	H. Janssen	91
Uit mijn jeugdjaore	F. Willemsen	108
Archeologen op zoek naar bodemschatten	A. van Tilborg	110
Merkwaardigheden (47)	A. van Tuijl	113
Krekels	P. van der Flaes	115
Arme Amalia (56)	A. van Tuijl	118
Aanwinsten BiDoc (23)	L. Luiten	119
Activiteitenkalender	A. Moors	

Voorwoord

Op 21 maart j.l. hebben wij onze 30e Algemene Ledenvergadering gehouden in de Aula van Cultureel Centrum Baarle. Voor deze vergadering hadden al onze leden een persoonlijke uitnodiging ontvangen. De aula was goed bezet met geïnteresseerde leden en wij kunnen terug kijken op een vlot verlopen vergadering.

Vooraf hadden de leden de vergaderstukken thuis ontvangen en bekeken en dat zorgde voor nauwelijks vragen bij het officiële gedeelte van de vergadering.

De heren van de kascommissie gaven aan dat de penningmeester op verantwoorde en overzichtelijke wijze de financiën heeft beheerd. De rekening geeft een correct beeld van de vermogenspositie van onze vereniging. Het voorstel om de rekening goed te keuren en de penningmeester decharge te verlenen, werd door de vergadering middels een applaus overgenomen.

De bestuursverkiezing verliep ook deze keer vlot. De aftredende bestuursleden stelden zich alle drie weer beschikbaar en zij werden door de leden herbenoemd.

Dat wil zeggen dat Ineke van Strijp, Herman Janssen en Ad Jacobs weer voor 3 jaar als bestuurder van onze vereniging beschikbaar zijn. Het verslag van deze 30e Algemene Ledenvergadering ontvangt U als bijlage in deze Van Wirskaante.

Het aantal leden is het afgelopen jaar licht gestegen en bedraagt nu 646 leden. Met dit ledental zijn wij een van de grootste heemkringen in onze regio. Dit willen wij graag zo houden en daarom stelt het bestuur voor iedereen, die een nieuw lid aanbrengt, een kleine attentie in het vooruitzicht. De eerste nieuwe leden hebben zich al aangemeld. Natuurlijk kunt u ook een persoonlijk lidmaatschap omzetten naar een gezinslidmaatschap. Ik zou zeggen, in het jaar dat we 30 jaar bestaan, gezamenlijk op naar de 700 leden!

Tijdens de algemene ledenvergadering hebben wij ook het programma voor dit jaar gepresenteerd. Een programma met voor elk wat wils en waarbij bovendien met de suggesties van vorig jaar waar mogelijk rekening is gehouden.

Ook nu werden er weer een aantal suggesties voor toekomstige activiteiten aangedragen. Maar ook werden er een aantal zaken naar voren gebracht waar het bestuur mee aan de slag kan en ook mee aan de slag zal gaan.

Op de ingebrachte suggesties van vorig jaar, komen wij in de volgende Van Wirskaante nog op terug.

Zoals gebruikelijk worden op de dag voor Koninginnedag de koninklijke onderscheidingen door de burgemeester uitgereikt. Het bestuur van onze vereniging was door de gemeente op de hoogte gebracht van de onderscheiding voor uw voorzitter. Uitreiking zou plaatsvinden op het Heemhuis.

Het moest een complete verrassing zijn voor mij en dat is heel goed gelukt. Toen ik de raadszaal binnenkwam, waar familie, bestuur en kennissen aanwezig waren, wist ik wel hoe laat het was.

Uit de toespraak van burgemeester Hendriks kwamen de verdiensten voor zowel de heemkunde als andere verenigingen duidelijk naar voren.

Ad Jacobs, voorzitter.

Noot van het bestuur

Ad, namens het bestuur en onze leden, van harte proficiat met je koninklijke onderscheiding. Het is een terechte waardering voor al je werk in onze gemeenschap. Wij als bestuur en leden hopen dat je nog vele jaren in onze vereniging actief zal blijven.

Ook ons lid Rian Voeselek werd koninklijk onderscheiden. Ook voor hem natuurlijk gelukwensen van bestuur en leden.

Aon de praot mee (25)..... Jan Boeren

*“Ik heb altij nogal veul munne eige gang gegaan
en da botste wel eens”*

André Moors

Wie is Jan Boeren

Jan is geboren op 7 januari 1931 in Ulicoten in de ouderlijke boerderij aan de Maaykantsestraat 2. Hij is nu dus 75 jaar. In het gezin zijn zeven kinderen. Jan is de oudste. Zijn twee broers en vier zussen leven gelukkig allemaal nog. Vader Victor Boeren werd geboren op 24 februari 1887 op de Nieuwe Strumpt in Ulicoten. Hij overleed op 5 mei 1964. Moeder Maria Bax kwam op 1 mei 1895 in Weelde ter wereld. Zij overleed enkele weken na haar man, op 27 mei 1964.

Jan is zijn hele arbeidzame leven in de weer geweest voor anderen. Daarvan was hij gedurende niet minder dan dertig jaar werkzaam als broeder in de missie. Eerst vijftien jaar in Belgisch Kongo. Daarna vijftien jaar in Madagaskar. Tegenwoordig woont Jan tot zijn genoegen in Boxtel. Hij heeft daar een fraaie aanleunwoning, behorend bij zorgcomplex Molenweide.

Jan Boeren, 75 jaar inmiddels, denkt nog vaak terug aan zijn missietijd

Dat Jan kan praten als Brugman, is mij meer dan duidelijk geworden. Niet alleen over zijn werk in de missie. Ook over zijn hobby. Jan is namelijk een zeer begenadigd beeldhouwer. Maakte in zijn leven al prachtige beelden. Vooral sinds hij weer terug is van zijn werkzaamheden in de missie. Wij als Heemkundekring zijn op zo'n lid bijzonder trots. Zo trots,

dat op de eerste zondag in augustus in ons Heemhuis een tentoonstelling met zijn werk wordt geopend.

Jan steekt niet onder stoelen of banken dat hij aan kanker lijdt. Het geloof in God en een goed Hiernamaals, geven hem echter enorm veel sterkte.

Jeugherinneringen

Jan Boeren denkt nog vaak terug aan zijn jeugd jaren in Ulicoten. Eerder met nostalgische, dan met weemoedige gevoelens, zegt hij. “Wij hoorden bij ons thuis bij den Maaykant. Mar den andere kant van de weg was de Hazenberg. We hadden thuis goed te eten. In die zin was er zeker gin armoede. Meestal was het wel een gezellig huishouden.”

Op 6-jarige leeftijd komt het technische vernuft van Jan al bovendrijven. Midden, zus Anna, rechts Wies Huybregts

Jan ging in Ulicoten naar de lagere school. “Ik was nie zonne uitbinker, denk ik. Het beste was ik in kletsen! Ik had nie zo veul aandacht. Was nog al gemakkelijk afgeleid. Tekenen dee ik het liefste. Het Heilig Hartbeeld versieren vond ik ok altij wel interessant. De wandelingen mee mister Verschuren ook. Rekenen kos ik nie goed. Thuis moest ik dan tafels leren, mar dè deed ik nie. Zat er daarom altijd mee te hannessen.”

In zijn jeugd jaren bleek al dat Jan erg handig was met technische dingen. Spelen na schooltijd deed hij met alles wat draaide en bewoog. Deed iets het niet, dan had Jan dat zo voor elkaar.

Als er katekwaad uitgehaald moest worden, was Jan ook altijd present. “Ik weet nog, mee Nieuwjaar gingen ze bij ons in Ulicoten Nieuwjaar zingen. We han een onderwijzer, de Kanter heette ie en die was dan nóóit thuis en deelde dan dus ook nooit centen uit. Dat vonden we mar niks. Voor, aan zijn tuin, had ie van die hekketjes. Die hadden we toen in een waai gedragen. Toen de school wir begon was ut wel fist ja. Ik heb toen veul strafregels moeten schrijven.”

Jan denkt ook nog vaak terug aan de Bollekens waar vroeger een kerkje stond. Een aantal jaren geleden restaureerde hij er nog de kruisweg, behorend bij de ná de oorlog gebouwde Bernarduskapel.

Een jaartje later, Jan is trots op zijn fiets

Jan vervolgt zijn levensverhaal. “Ik was den oudste thuis. Werd door onze vaoder wel eens de baan opgestuurd, want hij was ook verzekeringsagent. Hagelverzekeringen deet ie bijveurbild. Ik weet nog dè onze vaoder mij geleerd had hoe ge maten moest opschrijven. Hoe dè ge roeien om moest

rekenen naar hectaren. Da moest je dan door drie delen, geloof ik. Dan kreeg je aren, docht ik.

In de oorlogsjaren ben ik eigenlijk nie dikwijls bang geweest. In het begin en op het lest van den oorlog zaten de Duitsers in ons boerderij. Ik vond het eigenlijk allemaol wel interessant. Heel de boerderij zat wel vol scherven en zo. Tussen 2 oktober en 28 oktober 1944 hebben we altij in de schuilkelder gezeten. Het huishouwen van Jaon Willemsen uit het dorp zat

ook bij ons in de schuilkelder. Het was net of we op kamp gingen. Ik zag het allemaal irder as spannend, dan as bedreigend.

Vanaf augustus 1944 tot aan de bevrijding van Ulicoten op 28 oktober 1944 zijn we nie mir in Ulicoten naar school gegaan. Een of twee dagen in de week heb ik toen in de hongerwinter op school gezeten bij de Broeders in Baol.”

Jan wil graag priester worden

“Na de lagere school ben ik in Huijbergen naar de Mulo gegaan. Ik wist toen nog nie goed wa ik zou worden. Ik heb daar toch wel wa heimwee gehad. Janus Sprangers van Ulicoten zaat er ook. Elk trimester mochten we naar huis. Ik heb daar één jaar gezeten.

Het priester worden kwam bij mij opzetten. Broeder Gumaris uit Halsteren kwam wel eens bij de pastoor in Ulicoten. Hij zou veur mij wel eens een congregatie uitzoeken. Ik weet nog dat den broeder zee, in Boxtel dragen die paters een schone riem.

In de vakantie ben ik toen mee onze vaoder naar Boxtel gaan kijken. Kort daarna ben ik naar Boxtel gegaan. Ik was in dieën tijd virtien jaar en dan witte eigenlijk nog van niks.” Ik vraag hem nog maar eens, wilde jij toen echt zelf ook al priester worden?

Jan: “Priester worden was wel zó iets verhevens in die tijd. Het werd je misschien ook wel een bietje aangepraat door de ouders. Het werd wel als ideaal gesteld. Uiteindelijk wilde ik dat zelf ook wel. Ik ging in Boxtel naar het gymnasium van de Congregatie van de Assumptionisten. Die zen in Nimes in Zuid-Frankrijk begonnen. Hun patrones was Maria ten Hemel Opgenomen. In Boxtel droegen de paters een Augustijnenpij. Ik zat er mee zo'n honderd studenten.

Mar dè Latijn en Grieks, da ging toch eigenlijk nie goed! En da waren nou net de hoofdvakken. Ik zat aan mijn plafond. In dieën tijd kochten ze bij ons thuis den irste tractor. Ik zou er bijna veur naar huis zijn gegaan.

Toen kwam ik in de puberteit. Van alles speelt je dan door je kop. Ik begon ook aan meskes te denken. Ieder jaar was er in Boxtel een fancyfair. Heel veel roepingen gingen er dan verloren, want ze hadden een meske gezien. Ge mocht op het fancyfair overal aan mee doen. Mar briefkes schrijven naar meskes, da mocht niet!

Uiteindelijk besloot ik toch maar om gin priester te worden. Vooral vanwege het Grieks en Latijn. Later heb ik daar wel eens spijt van gehad. Mar ik dacht ook wel eens: Het is mar goed dat ik gin priester ben geworden. Ik zou dan unne pater zijn geworden, die altij wa onder unne auto zou hebben liggen rommelen en zo! Ik vond het heel fijn dat ik mee een pater in het park en de serre mocht werken. Da dee ik graag. Ik heb er nog wa planten leren kennen en zo. Ik voelde mij wel verbonden met de congregatie en voelde me er toch ook wel thuis.”

Na zes jaar opleiding in Boxtel vertrekt Jan naar het noviciaat in Halsteren. Hij is daar één jaar geweest. “Ik heb het daar wel gemakkelijk gehad. Hoefde eigenlijk niks te leren. Ik moest me er voorbereiden op het kloosterleven. Daar heb ik heel veel geboetseerd, bijvoorbeeld het beeld van Onze Lieve Vrouw Sterre der Zee van Steenbergen.”

Jan wordt broeder-timmerman

“Na da jaar ben ik terug gegaan naar Boxtel voor een technische opleiding. Ik ben er ook naar de avondschool gegaan. Ik was er leerling van broeder Jozef, timmerman in de timmerij.

Na een jaar ging dieën broeder naar de missie en hij zei toen dat ik het wel voort kon doen. Ik weet nie hoe het kan, maar men zag mij toen al als een volleerd timmerman. Ik was toen een jaar of drieëntwintig. In Boxtel heb ik toen het nodige timmerwerk gedaan aan nieuwe klaslokalen en een slaapzaal, want er waren toen nog veel roepingen. Ook heb ik dakkapellen gerepareerd en nog veel meer. Ik heb daar toen veel geleerd door de theorie in de praktijk te brengen. Alles bij mekaar heb ik nog dertien jaar in Nederland as timmerman voor de congregatie gewerkt. In Boxtel, in Steenbergen en in Bergeijk.

*De gezinsfoto is gemaakt als zijn ouders 25 jaar getrouwd zijn.
Bovenste rij, in het midden, staat Jan*

Bij de paters in Bergeijk huisden zelfs fraters in de liftkoker. De lift werkte nie, daarom hadden ze in de liftkoker op iedere verdieping een kamerke gemaakt. Op ene zolder was het zo kou dè ze het daar Siberië noemden. Op ene andere zolder heb ik toen ook kamers gemaakt. De bedoeling was er zestig te maken. Voor de leste klaar was, kwam de grote uittreiding en toen waren er nie mir zoveul kamers nodig. Ik hai toen niks meer te doen.

Dat was het moment waarop ik naar de missie wou. Vroeger was er een periode dat ze de broeders nie lieten gaan, want ze hadden ze hier veul te hard nodig.

Op ene dag vroeg de provinciaal: de missie, is da niks veur jou? En toen schrok ik er toch wel van. Ik zeg, ik moet er toch eens over denken... Ik denk dat ik den andere dag terug ben gegaan en ik zeg tegen de provinciaal: ik doe het! Dè was toen in 1966.

Van de broeders en paters in de Kongo had ik al zoveel verhalen gehoord. De provinciaal schreef naar de Kongo en kreeg achtermekaar antwoord terug, dat het in orde was. Voor ik vertrokken ben, hebben ze in Ulicoten nog een fancyfair veur mij gehouwen.”

Jan gaat werken in Kongo

Vol goede moed stapt Jan op 6 april 1967 op het vliegtuig en landt in Oeganda, op het vliegveld Entebbe in de hoofdstad Kampala. Daar werd hij met een auto afgehaald.

“Op weg naar de Kongo hebben we toen nog bij paters geslaperen. In da klooster kregen een andere broeder en ik avocados. De zuster die opgediend had, vroeg of het goed gesmaakt hai. Wij zeeën dat het héél lekker was gewiest. Dieën andere broeder had zijn avocados echter in zonne broekzak gestopt, want hij kende die avocados nie. Hij dacht natuurlijk, wa ge nie kent dè vreet-te nie! Toen de zuster vroeg waar de pitten waren, zeet ie dat ie ze mee

Kerk in aanbouw, de eerste die Jan bouwde

opgegeten had. De zuster moest ook lachen en wist wel hoe laat het was! Van Entebbe tot aan de grens mee de Kongo was een tamelijk goeie weg. Daarna alleen mar slechte zandwegen mee veel keien.

Uiteindelijk kwam ik op de missiepost aan. Die lag op zo'n 2.000 meter hoogte. Op de evenaar, mee uitzicht op de besneeuwde top van de Ruwenzori, meer dan 5.000 meter hoog. Omdat wij zo hoog zaten, heb ik daar altijd een fantastisch klimaat meegemaakt. De temperatuur was er het hele jaar door zo'n 25 graden. Alles was groen. Fantastisch!

De inwoners daar spraken Kiswahili. Daar kende ik niks van. Mee handen en voeten kwam ik er toch wel uit. Ik woonde mee een paar paters en ene broeder in Buniuka. Dieën broeder, waar ik

Jan had de beschikking over goede 'oppervrouwen'

voor werkte, bouwde houten carrosserieën voor vrachtwagens. Hij was echt unne sjacheleir. Hij was ook héél handig.

Op een dag kreeg ie opdracht om een paar honderd deuren te maken. Ik weet nie meer voor wie ze waren. Ik denk voor een hotel of zo. Hij had mar één pers. Ik zeg, dan maakte er toch nog een paar bij. Zo gezegd zo gedaan. Op ene dag maakten we wel honderd deuren.

In de werkplaats werkte ik altijd mee timmerlui uit de plaatselijke bevolking, Wanande. Er was geen enkele beveiliging op de machines. Op een gegeven

Dat is tenminste een tatoeage!

omhenne stond knapte as luciferhoutjes af. Dat maakte een verschrikkelijk kabaal. Van apen en zo was ik nie bang. Ik had wel een hekel aan insecten. Ik heb daar mee gemaakt dat er tussen de huiskes in een dorp, heel veel antilopen rondliepen.

Ik weet ook nog, ik was bij mensen aan het meer die bezig waren mee vis bakken op een ton mee kiepengaas er op. De vis was klaar, ik wou hem opeten en der komt toch een grote maraboe aangevlogen. Wa deet ie? Hij pikte menne vis mee en weg was ie!

moment verloor er eentje z'n hand. Voorzover als ik da kende, heb ik toen beveiliging nagemaakt. Voor de kinderen was er ook een school.

Pigmeeen kwam ik nie zo veul mee in aanraking. Die zag ik wel eens als ge in het oerwoud hout ging halen. Als we bomen moesten kappen werd daar irst een steiger tegen gemaakt van wel tien meter hoog. Op die plak was de stam niet zo dik als van onderen, maar nog wel zo dik als ik groot ben. Die mannen kapt den boom mee een klein bijltje. Alles wat er

De timmerwerkplaats werkte best commerciël. Alles wat er mee verdiend werd, wier gebruikt om kerken van te bouwen.

Na een jaar kwam ik in Kiondo terecht. De mensen woonden er in hutten van leem mee un dak van gras of van golfplaten. Daar moest ik toen ook een kerk gaan bouwen. Dè was mijn eerste kerk die ik bouwde. Irst zijn we begonnen mee een steiger te bouwen. Daar een toren bovenop. Toen de dakspanten er tegen aan. Het was best een mooi ding. Vijf of zes honderd mensen konden er wel in. Alles werd

Moeder en kind

betaald door dieën carrosseriemaker. We kregen ook giften. Ik heb wel eens virtig kerken in een jaar gebouwd. Sommige tamelijk groot. Mar de meeste zo als vroeger hier veldschuren werden gebouwd.

Met het stamhoofd van daar kon ik goed overweg. Die deed werkelijk alles veur de missie. Hij liep altij mee unne grote rozenkrans om, lachte altijd. Hij had dan ook verschillende vrouwkes! Toen hij christen werd, moest hij afstand doen van zijn harem. Maar vanlieverlee hield hij ze toch aan! Hij had nog tegen de Belzen gevochten, zeet ie. Hij vertelde ook dat de Belgen in 1932 nog niet in zijn dorp waren. In de verte zagen ze echter rook en zeiden toen: die Belgen kunnen óók vuur maken. Dan zijn we eraan!

Jan op bezoek bij zijn zus Julia, als zuster werkzaam in Kongo

Na een paar jaar ben ik naar Butembo gegaan. Daar moest toen een huis gebouwd worden voor de paters. Toen heb ik daar mijn timmerij flink opgebouwd. Ik kocht later unne generator. Daardoor draaiden de machines voortaan op electriciteit.

Voor ik het vergeet te zeggen, mijn zus Julia zat als zuster ook in de Kongo, maar dan wel op zo'n 1.500 kilometer van mij vandaan. Ik ben bij haar twee keer op bezoek geweest en zij twee keer bij mij. Da was heel fijn."

Moelijke tijden

"Op het lest dat ik in de Kongo was, heb ik nog een beroerde tijd meegemaakt. Mobutu confisqueerde alles. Pakte zo gezegd alles af. Mee mijn machines ben ik toen nog verkast naar een andere missiepost.

Op een gegeven moment vertrouwde de congregatie-econoom mijn boekhouding nie. Ik zei nog, ik ben ok ginne beroepsboekhouder. Ik denk da ze ook vonden dat ik te zelfstandig was. Dieën econoom, die nog ginne stoel kon maken, vond dat ik mijn boekhouding op zijn manier moest inrichten. Ik vond hem nogal wantrouwig. Enfin, ze vonden het toch maar beter dat er een andere broeder kwam. Het was een Engelse broeder die ik nog ingewerkt heb.

Enfin, ik ben toen daar weggegaan. Ik vond da verschrikkelijk. Verzet hielp nie. Het was de slechtste tijd van mijn leven. Ik ben toen naar het klooster van ons in Rome gegaan. Daar was een pater die mij wel begreep. Die zei, Europa, dat is niks voor jou. As gij eens naar Madagaskar gingt.

Maar vóór dat ik daar naar toe ging, wier ik ziek. In Rome kreeg ik een trombosebeen en later in Nederland een darmperforatie. Toen heb ik een stoma gekregen. Heb toen twee jaar in Nederland gewiest. Was hier in Boxtel, lag dikwijls in het ziekenhuis en was ook wel eens in Ulicoten.

Toen ik weer opgeknapt was, ben ik in maart 1984 naar Madagaskar gegaan. Ik heb er ruim virtien jaar gewerkt in Tulear, een vissersstadje in het zuiden van Madagaskar.”

Vakanties in Nederland

Voor Jan verder gaat met zijn levensverhaal vraag ik hem of hij in die totaal dertig missiejaren ook wel eens naar Nederland ging voor een vakantie. Dat blijkt inderdaad het geval te zijn.

“Eerst kwam ik om de vier jaar terug naar huis. Later om de drie, weer later om de twee jaar. Ik was dan een paar maanden thuis op vakantie. Maar ik had wel een bietje den aard van ons moeder. Die zei altij, as gu ut zelf nie doet, dan is ut nie gedaan! Daarom ging ik ook altij wir graag terug naar de missie.

Als ik in de vakanties in Ulicoten was, buurte ik graag mee Jan van den Brandt van de Oude Strumpt. Gust van Dun was er ook altij bij. Na de leste mis ging er dan zo'n clubke naar het café van Kusters. Gust van Dun was

de vriend van Jan van den Brandt en die kos het hartstikke mooi vertellen. Ze waren wè ouder as ik. Die twee bij mekaar, da was wel zo schoon!

Mee hullie ben ik nog eens naar Duitsland geweest. Ook pastoor van Haoperen was daar bij. Toen ze een groepsfoto han gemaakt, zee Gust tegen mij: die foto krijde gij. Laot hum daor mar aon die negers zien en zeg mar, dè zen allemaal boeren en dieë ene, da is unne pastoor!”

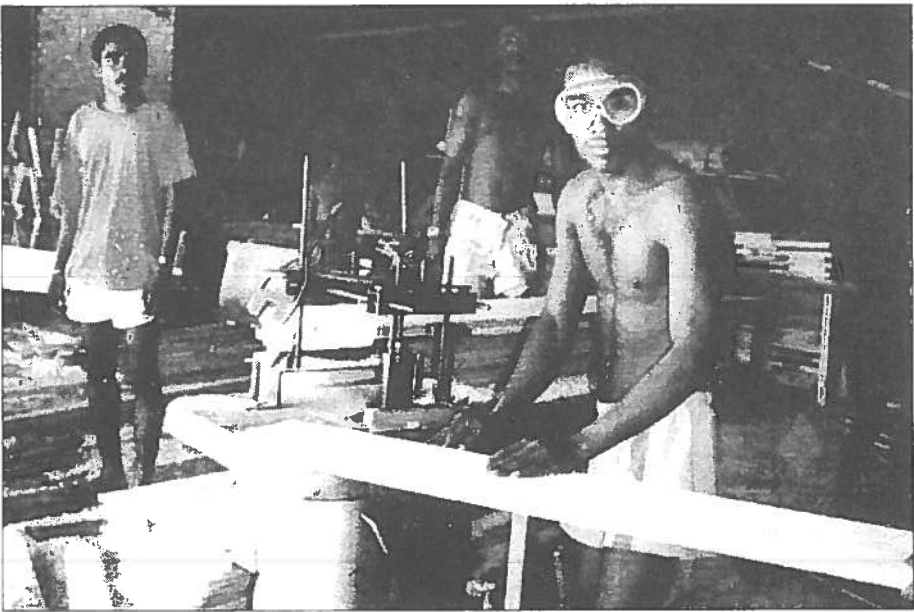
Madagaskar, helemaal anders dan Kongo

Als Jan vertelt van zijn ervaringen in Madagaskar, een enorm groot eiland voor de oost-kust van Afrika, blijkt dat dat eiland een heel andere wereld is dan Kongo.

Jan: “Het belangrijkste verschil met de Kongo is dat er een héél ander volk leeft, die een héél andere taal spreken. Het is een Aziatische taal. De gramatica zit héél anders in mekaar. De grond in Kongo was heel vruchtbaar. In het zuiden van Madagaskar waar ik zat, was het een woestijn. Ge snapt nie, dat er mensen leven kunnen. Ik zat wel vlak aan de zee. Dus die vissers

Baarlenaar Jan Jespers (l) op bezoek bij Jan. Ook deze kerk heeft Jan (r) gebouwd

Met de jonge mannen in de timmerij kon Jan het goed vinden

hadden wel de kost. Het was een leuk volk. Heb ik best veel mee samengewerkt. Ik had er ook contact mee herdersvolk. Daar koste niks mee aanvagen. Het waren wel heel goeie nachtwakers. Die hielden hun kuddes koeien wel zó goed in de gaten. Mar een meske van daar wou ginne man, die nie un paar koeien had gestolen. Want dan pas was je in de ogen van die meskes een vent.”

Jan verschaft werk aan 90 timmerlui

“Van lieverlee ben ik daar ook begonnen mee een timmerwerkplaats. In het begin had ik niks. In een kleine werkplaats stond een ouwe combinatie-machine. Ik vroeg aan de provinciaal of ik da ding nie mocht hebben. Hij vond het goed. Ik heb hum wat opgeknappt en ik kon aan de gang.

Ik stond mee da ding vlak voor de deur van de bisschop. In de middag deed ie zijn siesta en omdat da ding nogal veel herrie maakte, mos ik er weg. Ondertussen had ik al een circelzaag in mekaar gezet. En ik kreeg een

boormachine en meer van da spul. Het werkplaatske wier al rap te klein. Toen bouwde ik een grote hal van wel 12 bij 25 meter en daar kwamen al die machines en de hele ratteplan in te staan. We draaiden al vlug as een tierelier.

Mee de mannen die bij mij werkten, had ik veul plezier. Er waren veul jonge mannen bij. Dikwijls studenten. Werken hadden ze nog nooit gedaan, maar ze waren niet te beroerd om der handen uit de mouwen te steken. Dat is een mentaliteitsverschil mee de Kongo. Daar zouden studenten dat niet gedaan hebben. Maar hoe dan ook, in Madagaskar verdiende ik mee het timmerwerk een mooie cent.

Er werkten op een gegeven moment wel negentig man bij mij in de timmerij en wel zestig op de bouw. Tegenover ons was een privé-kliniek. Ik heb toen mee de directeur geregeld dat mijn arbeiders mee hullie vrouwen en kinderen voor een vast bedrag per jaar verzorgd konden worden. Da was fantastisch.

In Madagaskar hebben we heel veul schoolbanken gemaakt. Ook ramen, deuren en kasten. Bij die werkplaats had ik een kamerke gebouwd, later een keukentje er bij en op den duur bleef ik daar slapen. Mar mee dieën bisschop die mij toen wegjoeg voor zijn deur, kreeg ik het op den duur aan de stok. Mar ja, ook die had van timmeren geen verstand!”

Mot met de bisschop

“Ge gelooft het niet, ik had iedere dag drie grote containers krullen. We hadden drie freestafels en schaafmachines. Wij zaten aan de ingang van de stad. De houtleveranciers kwamen het eerst bij ons aan. Als da gin goei hout was, dan zei ik, da moet ik nie hebben hè. Maar was het hout goed, dan was ik de concurentie verderop in de stad voor.

Zoals gezegd, we maakten veel schoolbanken. Ook kasten, bureaus, deuren en zo. Mar die houtkrullen zaten mij dwars. Ik dacht, daar moet ik toch iets mee kunnen doen. Ik dacht, als ik er toch eens stenen mee kan bakken. Toen ik in Ulicoten op vakantie was ben ik mee de Smet uit Minderhout nog gaan kijken naar tweedehands steenbakkerijmachines. Ik heb toen

geprobeerd om met die krullen te stoken. Mee een heel klein elcetriciteitsoventje heb ik proeven gedaan. Dan witte op een gegeven moment hoeveel zand dat je voor de stenen toe moet voegen. En ook welke temperatuur dè ge moet stoken.

Ik moest toen een semenarie gaan bouwen. Liefst 3.000m² meter onder de kap. Dat is nogal wat hè. Om dat steenbakkerijproject te starten, had ik wa geld bij mekaar. Mar ja, de bisschop zei gin ja en gin nee. Hij vond dat ik voor da project te oud was. En toen was het gedaan. Op een gegeven moment, ik computerde toen al, was hij op bezoek bij de paus en toen stuurde ik hem een e-mail. Toen was ie helemaal beledigd! Ik had een audiëntie moeten vragen. Met de provinciaal, een Fransman, kon ik hartstikke goed overweg. Maar met dieën bisschop.. Uiteindelijk moest ik weg. En dat deed mij heel veul zeer.”

Jan probeert hier zijn draai te vinden

Na het vertek uit Madagaskar komt Jan weer in Boxtel terecht. Hij komt er in contact met zuster Schrama en pater Andriessen.

Jan: “Die zeiden dat het beter was als ik op mijn eigen ging wonen. Toen ik bij de geminte Boxtel ging informeren naar een woning, zeiden ze dat er 300 gegadigden waren voor 100 woningen per jaar. Ik zeg, dan kan ik net zo goed de grens over gaan. Daar waren ze het wel mee eens. Maar ja, vind maar eens een woning. Ietske later ben ik dan toch, voor ik definitief in Boxtel ging wonen, in Weelde terecht gekomen. De provinciaal kwam daar kijken naar een leegstaand huis. Hij vond het goed.”

Prachtig beeldhouwwerk

Beeldhouwen, dat is vanaf dan de grote passie van Jan. In het zorgcomplex staan enkele prachtige grote en ook kleine beelden die Jan heeft gemaakt. Nu ik een gedeelte van zijn werk heb kunnen zien, weet ik het zeker: Jan is een natuurtalent! De tentoonstelling in het Heemhuis wordt zeer de moeite waard!

Jan bij de door hem van wit beton gemaakte korenmaaier

Jan legt uit: “Ook in Madagaskar maakte ik al beelden en kruisbeelden. Eigenlijk zat het er al in toen ik nog klein was. Ik was virtien toen ik de eerste beeldjes maakte. Mijn vaoder maakte toen klompen. Zo'n beeldje als nou op de schouw in het Heemhuis staat, heb ik ook nagemaakt. Dè heeft nou ons Liesje. Toen ik Wim Geerts eens in Breda zag, zei ik hem: ik zou best de kruisweg bij de Bernarduskapel willen restaureren. Efkes later kwam onze Herman in het kerkbestuur. Da hielp ook nog wat. Zo is het zachtjes begonnen. Aan de lessenaar in de kerk van Ulicoten heb ik ook lang gewerkt. De gevouwen handen en de handpaal in Ulicoten heb ik ook gemaakt.”

Een door hem gemaakt Mariabeeld, werkelijk schitterend, staat in de Vredeskerk van Steenberg. In Boxtel in zijn kamer en elders in het

zorgcentrum, staan ook nog een paar topstukken. Kijk maar eens naar de foto's.

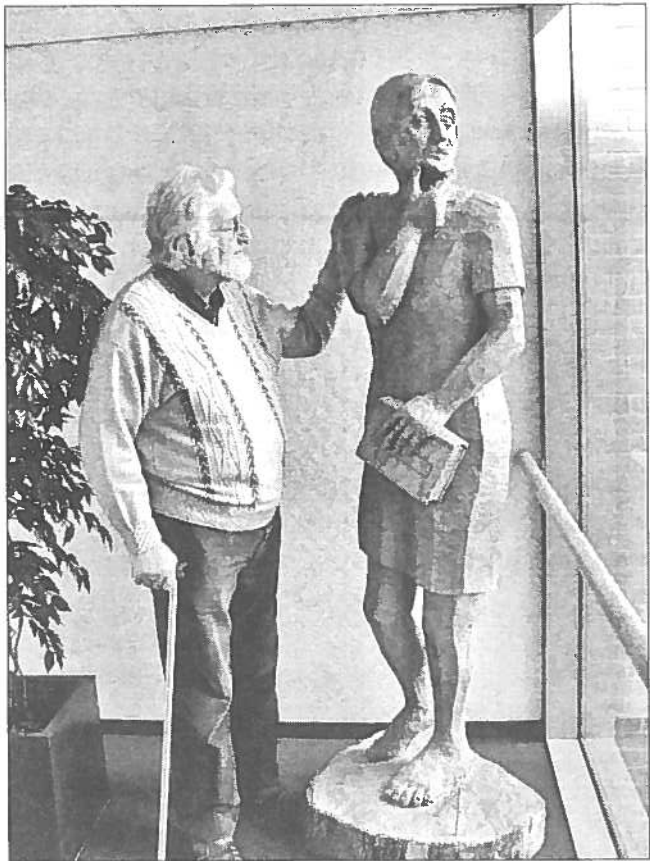
Met de witte beeltenis in zithouding (van beton), een korenmaaier, wil Jan terugkijken op het verleden. Je moet respect hebben voor je voorouders. Ons leven van nu is voortgekomen uit het leven van toen. Wat we nu kunnen is in feite te danken aan de mensen van toen.

Op de foto waarop Jan naast een naar buiten kijkend beeld staat, heeft hij St. Augustinus (Heilige Vader) gestalte gegeven uit een stuk eikenhout.

Hij gaat denkend de nieuwe toekomst van geloof tegemoet. De toekomst is voor een mens altijd wat onduidelijk, maar Augustinus durft er toch besluitvaardig en nadenkend naar toe te gaan.

Terugblik op zijn leven

“Als ik terug kijk op mijn leven, sta ik daar wel eens dubbel in. Op sommige plakken moesten ze mij nie. Ik heb altij nogal veel munne eige gang gegaan en da botste wel eens. Het is nou eenmaal zo,

Uit een stuk eikenhout maakte Jan dit prachtige beeld van St. Augustinus

ik zit er overal kort tegen aan wat ge wel moogt en nie moogt. Ik heb dikwijls dingen nie gevraagd, maar gewoon gedaan. Mijn hele leven lang al.

Ik wou altij veel goei werk doen. Toen ik naar de missie ging dacht ik, ik wil héél de wereld bekeren, mee de omstreken er bij. Ik heb de mensen geleerd op eigen benen te staan. Hun kost te verdienen. Al mee al kijk ik tevreden terug op mijn leven. Ja, ik ben een contente mens.”

Zijn toekomstbeeld

Jan wil nog graag een aantal jaren op deze aardbol zijn. Heeft absoluut geen schrik van de dood, als het, zoals hij zegt, maar niet zeer doet. Hij wil nog een tijd graag verder gaan met zijn grote hobby, het beeldhouwen. Jan is ook heel erg blij met zijn scootmobiel. Hij is daardoor meer mobiel en hoopt nu vaker in Baarle en Ulicoten te komen. En al helemaal als ‘zijn’ tentoonstelling op de eerste zondag van augustus in het Heemhuis wordt geopend. “Ja, daar kijk ik naar uit. Iedere kunstenaar maakt toch dingen om te laten zien!”

Jan steekt echter niet onder stoelen of banken dat hij kanker heeft. Het is begonnen met prostaatkanker. Deze is later uitgezaaid naar botten en lymfklieren. Hij ziet het als een ouderdomskwaal. “Weet je, bijna alle mensen van mijn leeftijd hebben wat. Aan het hart of iets anders. Ik heb eigenlijk een heel goei hart. Wacht, ik heb wel eens last van opvliegers, net als vrouwen. Maar dat komt omdat ik vrouwelijke hormonen krijg toegediend voor mijn prostaat!

Ja, ik heb het inmiddels een beetje uitgefilosofeerd. Wij kunnen nou denken zoals een mens dat doet. Dat zit in onze hersens vast. Maar het Leven blijft en dat schrijf ik bewust met een hoofdletter hoor! Hoe het Leven later is, weet ik niet. Maar er is absoluut een Hiernamaals. God is het Leven en God kent geen tijd. Dat stelt mij gerust.”

Afscheid

Bijna een volle dag waren Antoon van Tuijl en ik in Boxtel bij Jan. We hebben veel gelachen, lekker gegeten, gezellig gebuurt en genoten van enkele door hem gemaakte beelden.

Jan, het was fantastisch om bij jou te zijn. Namens alle leden van onze Heemkundekring wensen wij je het allerbeste. Vooral hopen we dat je ziekte beheersbaar blijft. Ga door met je beeldhouwkunst.

Zal ik je eens iets verklappen: ik weet zeker dat héél veel leden aanwezig zullen zijn in het Heemhuis op de eerste zondag van augustus bij de opening van jouw tentoonstelling.

Tot dan Jan! Het ga je goed!

Kwartierstaat van Jan Boeren

Jan Broos

Generatie I

1. Jan Boeren, geb. Ulicoten op 7 jan 1931.

Generatie II

2. Victor Boeren, geb. Ulicoten (Nieuwe Strumpt) op 24 feb 1887, ovl. Baarle-Nassau op 5 mei 1964, tr. met
3. Maria Bax, geb. Weelde [België] op 1 mei 1895, ovl. Baarle-Nassau op 27 mei 1964.

Generatie III

4. Jacobus Boeren, geb. Merksplas [België] op 30 sep 1834, ovl. Ulicoten op 2 mrt 1915, tr. Merksplas [België] op 4 feb 1870 met
5. Anna Catharina Steen van der, geb. Merksplas [België] op 11 feb 1846, ovl. Ulicoten op 18 jul 1919.
6. Joannes Baptist Bax, geb. Weelde [België] op 17 jan 1859, ovl. Weelde [België] op 7 okt 1942, tr. Ravels [België] op 23 jul 1894 met
7. Catharina Josephina Gils van, geb. Ravels [België] op 15 sep 1869, ovl. Weelde [België] op 10 nov 1926.

Generatie IV

8. Joannes Matheus Boeren, ged. Meerle [België] op 9 mrt 1802, ovl. Merksplas [België] op 17 mrt 1845, tr. Baarle-Nassau op 30 okt 1825 met
9. Anna Maria Leestmans, ged. Merksplas [België] op 12 jan 1804, ovl. Merksplas [België] op 9 aug 1877.
10. Joannes Baptist Steen van der, tr. met
11. Jacoba Meeussen.
12. Mathias Bax, geb. Weelde [België] op 4 jun 1826, tr. Weelde [België] op 16 apr 1858 met

13. Maria Catharina Meeuwese, geb. Baarle-Nassau op 21 jun 1827, ovl. Weelde [België] op 22 feb 1868.
14. Jacobus Gils van, geb. Ravels [België] op 26 feb 1831, ovl. Ravels [België] op 23 dec 1890, tr. Ravels [België] op 22 jul 1868 met
15. Petronella Adriaensen, geb. Ravels [België] op 1 dec 1836, ovl. Ravels-Eel [België] op 11 jul 1908.

Generatie V

16. Adrianus Jacobus ((Adriaan)) Boeren, ged. Meerle [België] op 14 okt 1743, ovl. Ulicoten op 9 jul 1823, kerk.huw. op 25 aug 1789 met
17. Rosalia Balthasar ((Rosalia)) Loostermans, ged. Meer [België] op 5 okt 1762, ovl. Meerle [België] op 16 aug 1808.
18. Jan Peter ((Joannes)) Leestmans, geb. Baarle-Hertog [België] op 9 nov 1772, ovl. Merksplas [België] op 23 okt 1837, tr. voor 1802 met
19. Elisabeth Verheijen, geb. Merksplas [België] op 25 okt 1778, ovl. Merksplas [België] op 21 nov 1813.
24. Joannes Petrus Bax, ged. Weelde [België] op 28 okt 1784, ovl. Weelde [België] op 17 sep 1865, tr. Weelde [België] op 5 apr 1815 met
25. Maria Christina Oomen, ged. Baarle-Nassau op 14 mei 1795, ovl. Poppel [België] op 2 mei 1835.
26. Nicolaas Meeuwese, ged. Baarle-Hertog [België] op 6 aug 1793, ovl. Baarle-Nassau op 1 sep 1854, tr. voor 1828 met
27. Adriana Maria Jansen.
28. Adrianus Gils van, geb. Ravels [België] op 18 mrt 1793, ovl. Ravels [België] op 8 dec 1865, tr. Ravels [België] op 12 jan 1825 met
29. Anna Maria Konings, geb. Ravels [België] op 22 dec 1805, ovl. Ravels [België] op 15 okt 1880.
30. Joannes Baptista Adriaensen, geb. Ravels [België] op 14 jan 1808, ovl. Ravels [België] op 20 apr 1887, tr. Ravels [België] op 16 jun 1830 met
31. Joanna Cornelia Trompenaers, geb. Diessen op 9 mrt 1809, ovl. Ravels [België] op 25 okt 1892.

Generatie VI

34. Jacobus Balthazar Loostermans, geb. Meer [België], kerk.huw. Meer [België] op 10 nov 1760 met
35. Catharina Joannes Swagers.
36. Johannes Petrus Leestmans, geb. Wortel [België], ovl. Baarle-Hertog [België] op 7 sep 1793, tr. Baarle-Hertog [België] op 10 jul 1770 met
37. Helena Aerts, geb. Minderhout [België] op 19 jul 1743, ovl. Baarle-Hertog [België] (Akte 18) op 11 mei 1819.
38. Cornelius Petri Verheijen, geb. Merksplas [België] op 29 mei 1743, tr. Merksplas [België] op 23 jul 1770 met
39. Anna Cornelia Pelkmans, geb. Merksplas [België] op 13 aug 1742.
48. Joannes Bax, kerk.huw. Weelde [België] op 12 jan 1778 met
49. Adriana Antonissen.
50. Joannes Baptist Oomen, kerk.huw. Baarle-Hertog [België] op 24 feb 1794 met
51. Maria Pelt van.
52. Joannes Baptist Meeusen, geb. (Ex Turnhout), tr. voor 1778 met
53. Adriana Helena Bluekens, geb. (Ex Alphen).
56. Joannes Baptist Gils van, ged. op 22 dec 1761, ovl. op 9 mrt 1807, tr. voor 1794 met
57. Maria Jacoba Heuvel van den, ged. op 13 mrt 1770, ovl. op 7 nov 1853.
58. Jacobus Konings, ovl. op 7 sep 1812, tr. voor 1806 met
59. Anna Elisabeth Rens, ovl. op 21 jun 1847.
60. Petrus Gummarus Adriaensen, ged. op 17 sep 1770, ovl. op 4 sep 1836, tr. op 27 nov 1805 met
61. Anna Elisabeth Geudens, ovl. op 14 jul 1823.
62. Petrus Trompenaers, tr. voor 1810 met
63. Jacoba Luijbrechts.

Voor de gehele stamboom van Jan Boeren (generaties 1 t/m 12), alsook stambomen van andere personen, zie onze website: www.amaliavansolms.org.

Den Oorlog Verklaard (6)

Kroniek van Baarle in de Eerste Wereldoorlog

Herman Janssen

De vijfde aflevering beschrijft de periode van 9 oktober 1916 tot 9 juli 1917. Opnieuw worden we geconfronteerd met tal van dramatische gebeurtenissen.

9 oktober 1916

De meest tragische gebeurtenis, of tenminste de zaak waarover men in onze regio tot op de dag van vandaag nog verhaalt, was de dood van de Castelse zusters 'Sjowke' en 'Towke' Verheyen. Hun ouders, Frans Verheyen en Pauline Hapers, hadden één van de achttien toenmalige cafés in Castelré. Ze woonden aan de Schooreindseweg. Sjowke (Joanna Catharina) werd op 18 augustus 1879 in Minderhout geboren. Haar zus, Towke (Maria Catharina) werd op 12 april 1884 in Baarle-Nassau geboren. Vanaf haar zestiende was Sjowke dienstmeid bij het kroostrijke gezin van de Antwerpse gerechtsdeurwaarder Matthieu te Minderhout. Ook Towke werd dienstmeid, in Antwerpen. Maar door de oorlogsomstandigheden verbleef ze vanaf oktober 1914 terug bij haar ouders in Castelré. Vanaf het voorjaar van 1915 werden beide zusters door de versperringen voorgoed van elkaar gescheiden. Toch hielden ze, zoals vele grensbewoners, contact met elkaar aan de draad zélf. De laatste nieuwtjes werden uitgewisseld en vaak werden ook kleine pakketjes over de draden gegooid, tenminste als de al dan niet van steekpenningen voorziene Duitse grenswacht een oogje dichtkneep.

Zo hadden ze een afspraak gemaakt voor maandag 9 oktober, rond half twaalf aan de Lange Beemden in Wortel. Dat is een verlaten stuk beemd, grenzend aan de Nederlandse Schransbeemden. In dit troosteloze gebied, begrensd door de Mark en de Hollandse Loop, liep de draad dwars door de beemd. Towke verliet haar ouderlijke huis kort na elf uur. In haar hand droeg zij een kannetje petroleum voor de familie Matthieu. Vanuit de herberg

To Verheijen, één van de slachtoffers aan de dodendraad.

ging ze via de modderige Schooreindseweg naar de Hoogstratensebaan. Zij stak die over, de Bremstraat in, waar zij langs de huisjes liep die nu de nummers 35 en 37 dragen. Vanaf hier werd ze vergezeld door Marieke Schuurmans, een vriendin die wel vaker met haar naar de grens was getrokken. Achter deze huisjes namen de twee meisjes een onooglijk zandpad, de zgn. pad van den Lange Beemd, dat na ongeveer 200 meter bij de Hollandse Loop uitkwam. Over een bruggetje bereikten ze de draadversperring.

Aan de andere kant verscheen een paar minuten later haar oudere zus Sjowke, vergezeld door To Michielsen. Sjowke was vanuit de woning van Matthieu langs het kapelletje

van O.L. Vrouw-in-den-Akker en via het Withof naar de watermolen gegaan. Aan de wegwijking ging ze in de richting van de Bosuil. Na amper 150 meter sloeg ze een weggetje links in dat leidde naar de Lange Beemden. Sjowke droeg een pakje met medicijnen voor haar zieke moeder en een pak klompen voor een Castelrénaren. Daar woonde immers geen klompenmaker. To Michielsen had brieven bij die Towke Verheijen zou wegbrengen naar de Belgische postdienst in Baarle-Hertog.

In de omgeving liep een Beierse soldaat de wacht die in de volksmond “den dikke Sjarel” werd genoemd. Gewoonlijk kneep hij een oogje dicht bij transacties aan de draad. Zeker wanneer hij, zoals nu het geval was, van zwijggeld was voorzien. Om de meegebrachte zaken te kunnen uitwisselen, was Sjowke onder de buitenste veiligheidsdraden doorgekropen. Omdat zij het pak klompen niet over de draad kon gooien, werden de klompen één voor één erover geworpen. Eén klomp raakte de middenleiding en viel er net achter. Sjowke deed een poging om deze op te rapen, maar door de sterke wind waaiden haar haren en rok tegen de elektrische hoogspanningslijnen. Ze was vrijwel op slag dood. Haar ogen puilden uit en uit haar mond stak een zwarte tong. Ook haar handen en vingers waren zwart geschroeid. Niet denkend aan het gevaar was Towke ogenblikkelijk haar zus ter hulp gesnel. Ze probeerde het hoofd van het ongelukkige meisje terug te duwen, maar werd hierbij zelf gedood. Marieke Schuurmans, die aanstalten maakte om het lichaam van Towke van de draad weg te trekken, werd dit nog net op tijd verhinderd door de in allerijl toegesnelde landstürmer Karl, die zijn geweer op haar richtte en haar verbood de lijken aan te raken.

De Duitsers in de bewakingspost op het Withof waren in een mum van tijd ter plaatse. Een Duitse officier stuurde een soldaat naar de schakelkast te Wortel om er de stroom in het bewuste vak uit te schakelen. Het lichaam van Toke werd daarop onder de hoogspanningsleiding doorgetrokken en beide vrouwen werden naast elkaar gelegd op wat musterd. De Wortelse veldwachter Karel Donckers werd door de Duitsers gelast om de officiële vaststellingen te doen. Daarna ging hij naar Jef Vermeiren op het Withof. Deze moest in de maneschijn met zijn drie zonen de lijken ophalen. Na afloop zou hij gezegd hebben tegen de Wortelse garde: “Dat doe ik nooit meer, voor niets of niemand...”

Omstreeks de jaarwisseling werden er nieuwe instructies gegeven om te verhinderen dat Duitse grenswachters afspraken zouden maken met smokkelaars. Geen enkele soldaat mocht zijn wachtpost verlaten zonder uitdrukkelijke toestemming van de hoofdwachter. Om te bepalen welke

soldaten de wacht moesten optrekken, werd er per wachtronde geloot. Het was ten strengste verboden om de lotnummers of de opdrachten te verwisselen. De uitslagen van de lotingen werden, net als de geringste afwijking op de regels, in het dagelijkse wachtverslag genoteerd. (JH)

19 oktober 1916

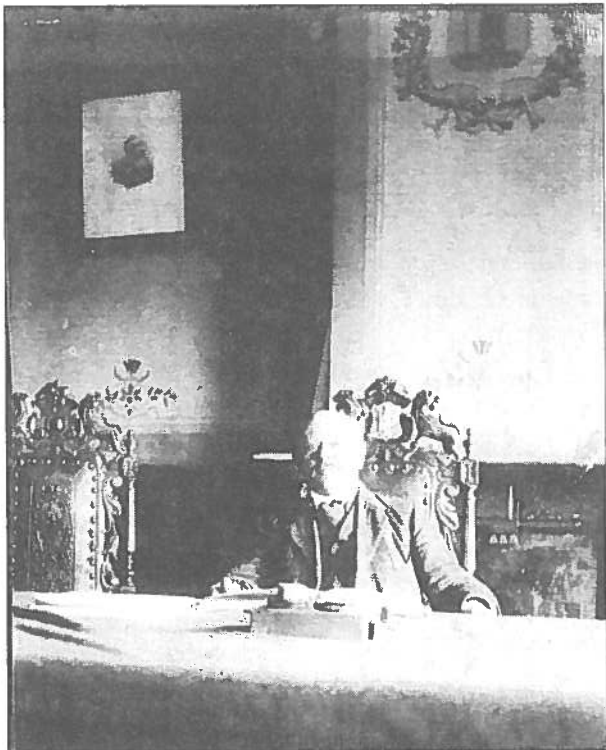
Dhr. A. Huybrechts, lantaarnopsteker in Baarle-Hertog, vroeg toestemming aan de militaire autoriteit in Baarle-Nassau om de petroleum die benodigd is voor de straatverlichting ook buiten de daarvoor vastgestelde tijd te mogen vervoeren. (GAB; 2.073.564 RB)

20 oktober 1916

De uniformen en wapens van de twee gendarmes die drie weken geleden in Baarle-Hertog arriveerden, waren nog niet aangekomen. (GAB; 2.073.564 RB)

21 oktober 1916

Burgemeester van Gilse was goed op de hoogte van de Nederlandse wetgeving: “Vader Willemen had op het ogenblik van de geboorte van zijn zoon Ludovicus het Nederlandschap verloren door een buitenlands verblijf van meer dan tien jaar (wet van 12 december 1892).”

*Henri Van Gilse, burgemeester van Baarle-Hertog
en patriot in hart en nieren.*

Ludovicus Willemen had bijgevolg Belgische militieverplichtingen. (GAB; 2.073.564 RB)

25 oktober 1916

“Het Kerkenhuis, waar Tesschy vroeger in woonde, is afgebrand. De pompiers hebben druk moeten werken. Ik heb vandaag den schatter der schade gespeeld en ons Pastoorke zal er eene goede broek van trekken. Ook heb ik gezorgd dat de pompiers een goed fooike trekken.” (Karel Versmissen uit Zondereigen aan hoofdonderwijzer Jespers-de Kort, Meerle)

25 oktober 1916

Mejuffrouw Marie Michielsens werd tijdelijk benoemd tot onderwijzers van de Franse afdeling in de school voor uitgeweken Belgische kinderen. (GAB; 2.073.564 RB)

1 november 1916

“Alle Belgen geboren na 30 juni 1876 en voor 1 juli 1898, in Baerle-Hertog verblijvende, zijn opgeroepen om voor den duur van den oorlog het Vaderland te dienen. Bijgevolg moeten de mannen die in deze gemeente verblijven zich voor 15 november 1916 op het gemeentehuis aanbieden, waar hun de noodige inlichtingen zullen verschaft worden. Zullen als deserteurs beschouwd worden: diegenen die van woonplaats veranderen om zich aan de wervingsverrichtingen te onttrekken...” (GAB; schepencollege)

15 november 1916

Ter gelegenheid van het Feest van de Dynastie en de naamdag van koning Albert I, vond er een groot feest in Baarle-Hertog plaats. Honderden bannelingen uit de regio namen hieraan deel. Na het plechtige Te Deum dat in de Sint-Remigiuskerk werd gezongen vond er in de namiddag in de feestzaal een huldevergadering plaats met als gastsprekers volksvertegenwoordiger Frans Van Cauwelaert en de jurist Laurent Fierens. De populaire componist Emiel Hullebroeck kon zijn liederen uitvoeren als muzikale omljsting.

(onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts) De opbrengst kwam ten goede aan de Baarlese soldaten aan 't front. (GAB; schepencollege)

15 november 1916

In Baarle-Hertog vergaderde het Belgisch Comité 's Gravenhage. De namenlijst van de deelnemers moest acht dagen voor e vergadering met namen, beroep, ouderdom en verblijfplaats in Nederland aan de militaire autoriteit in Baarle-Nassau worden overhandigd. Was deze vergadering een dekmantel voor de komst van een officiële Belgische delegatie naar het Te Deum? (GAB; 2.073.564 RB)

26 november 1916

Tachtig Belgische vluchtelingenkinderen in Baarle-Hertog konden vanaf vandaag gebruik maken van de nieuwe vrije gemengde lagere school, die in de zaal Sint-Remigius werd ingericht. De school werd geleid door de uit Turnhout afkomstige Julia Jespers. In haar taak werd ze bijgestaan door twee ongediplomeerde krachten, Elise Slockers uit Baarle en Irma Haegeman, een vluchteling uit Geraardsbergen. De meubelen voor het schooltje werden gratis ter beschikking gesteld door de firma Mes uit Wychem, terwijl de Belgische regering vanuit Le Havre vier grote kisten met kinderkleding deed bezorgen. Een paar weken later werden ook de schoolboeken dankzij de bemiddeling van de heer Van Pelt, de Belgische consul in Breda, aan het schooltje bezorgd. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

4 december 1916

Er was een klacht over huisvredebreuk tegen gendarme Lucassen van Baarle-Nassau. Die had 's nachts in een Belgisch huis de toegang geëist tot de op de bovenverdieping gelegen kamer van de zieke mevrouw Bolsius. (GAB; 2.073.564 RB)

12 december 1916

Het gemeentebestuur van Baarle-Hertog beloofde aan de raad van Baarle-Nassau de vergoeding voor gemeenschappelijke diensten te bekijken op

voorwaarde dat die niet buiten hun weten om waren uitgevoerd. Voorstellen moesten tijdig worden overgemaakt. (GAB; 2.073.564 RB)

12 december 1916

“Het leven gaat hier nog omtrent als vroeger. Wel wat minder plezier. Het is een dure tijd, zegt iedereen. Voor de boer is dat niet het ergste. Verleden week hebben wij nog een koeike verkocht voor 1.525 frank.” (Peter Huybrechts, zoon van Jaak, vanuit het Lipseinde in Zondereigen aan zijn oom Cornelis Huybrechts in Riel)

20 december 1916

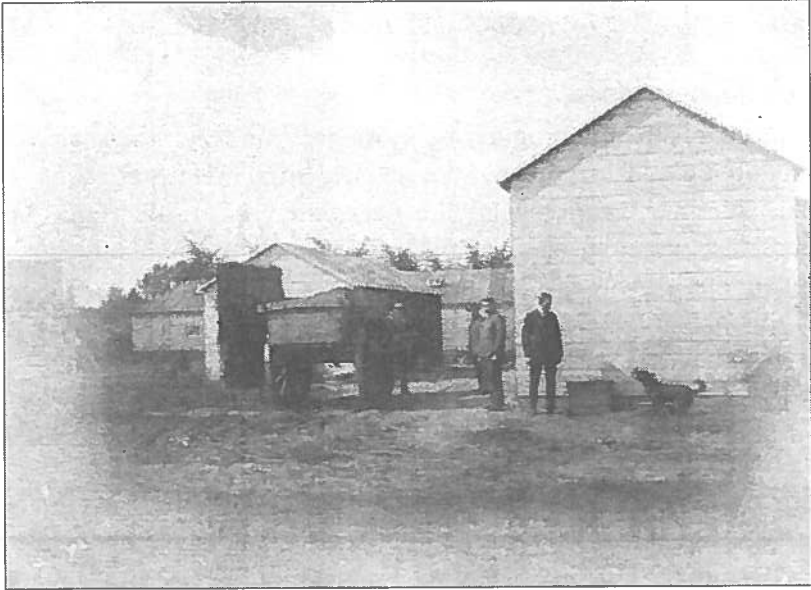
Dagenlang waren 5 Duitse militairen, waaronder 2 landmeters-architecten, bezig met allerlei opmetingen in de grensstreek. Het gerucht ging dat ze bezig waren met het uittekenen van een loopgravenlinie langs de Nederlandse grens. Wellicht had dit alles te maken met de plannen die enkele leden van het Duitse Keizerlijke staf in Berlijn hadden om het in hun ogen bijzonder hinderlijke Belgische telegraafstation in Baarle-Hertog uit te schakelen. Zij ontwierpen plannen om de enclavegemeente te bombarderen. Verontrust voor de internationale consequenties, indien granaten op Nederlands grondgebied zouden terechtkomen, werden deze plannen onder druk van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in de koelkast gestopt. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

24 december 1916

Tijdens de kerstnacht beviel in het Baarlese vluchtelingenkamp Isabella Victoria Gevers van een dochter, Elisabeth. Vader Ludovicus Huysmans, een afgekeurde soldaat uit Meerhout die was aangesteld tot veldwachter, assisteerde bij de bevalling. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

26 december 1916

“Ik kreeg nieuws van thuis. Ze lieten mij met een kaartje weten dat Jos Van Gils mijn schoonbroeder is geworden. Die zal de vrouw van u heel zeker goed kennen.” (geïnterneerde soldaat Karel Lauwerysen uit Zondereigen)

Het vluchtelingenkamp in Baarle

tewerkgesteld bij PJ van de Ven in Bladel aan zijn lotgenoot Cornelis Huybrechts, tewerkgesteld in Riel).

30 december 1916

Burgemeester van Gilse verklaarde dat dr. Govaerts zijn auto niet kon missen omdat hij de omliggende dorpen bediende. In het algemeen belang had de dokter nieuwe autobanden nodig. (GAB; 2.073.564 RB)

5 januari 1917

“De Burgemeester van Baarle-Hertog beveelt de optelling van alle in deze gemeente aanwezige varkens. Onnauwkeurige opgaaf, bedrieglijke handel of poging daartoe, valt onder toepassing der wetten waardoor den staat van beleg werd afgekondigd. Van elke wijziging strekkende tot vermeerdering of vermindering van het aantal varkens moet één dag op voorhand ten kantoor der Belgische Douanen, Molenstraat A88, kennis worden gegeven. De ingezetenen zullen de agenten-optellers op vertoon hunner

benoemingsakten vrijen toegang verleenen in hunne gebouwen, stallen en schuren en hun de inlichtingen geven die noodig zijn om het werk der optelling te vergemakkelijken. (GAB; schepencollege)

5 januari 1917

“De Burgemeester van Baerle-Hertog, gezien het bewezen is dat Gijsbrechts Joannes Cornelis Henricus (geboren te Baarle-Nassau 4 augustus 1881, Nederlander, van beroep schildersgast, verblijvende te Baarle-Hertog, Kapelstraat A117) zich overgeeft aan bedrieglijken handel in hooge mate strijdig met de belangen van het Vaderland: beveelt dat bovengenoemde onmiddellijk uit deze gemeente zal worden verwijderd. De heer Riems, bevelhebber der gendarmerie Baerle-Hertog, wordt met de uitvoering van de expulsie belast.” (GAB; schepencollege Baarle)

4 februari 1917

“De Burgemeester van Baerle-Hertog, gezien de toenemende schaarste van petroleum, vermaant de ingezetenen bij het aanwenden van petroleum voor de verlichting de uiterste spaarzaamheid in acht te nemen. Het gebruik van petroleum als warmtebron en in toestellen die verlichting geven door petroleumgas, is verboden.” (GAB; schepencollege)

12 februari 1917

Tilburgers medeplichtig aan smokkelen. Winkeliers bekeurd wegens verboden levensartikelen verkopen aan buitenlanders. Men wenst voor hen een strenge straf. Er zijn voor de inwoners veel artikelen niet meer te krijgen. (Nieuwe Tilburgse Courant)

12 februari 1917

“Ten einde de vleeschvoorraad, speciaal varkensvleesch in de gemeente aanwezig, ten nutte te maken der bevolking, bepleit de raad het belang de uitvoer der mestvarkens te beperken en besluit om tot dit doel een taks te heffen op den verkoop van varkens... Deze taks wordt op 0,20fr per kilo bepaald.” (GAB; gemeenteraad)

16 februari 1917

“Ter kennis van de ingezetenen van Baerle-Hertog wordt gebracht dat op 21 februari 1917 van 9 uur tot 11 uur voormiddag bij slager Geerts alhier goedkoop varkensvlees zal te verkrijgen zijn.” (GAB; schepencollege)

16 februari 1917

“De Burgemeester van Baerle-Hertog maakt bekend een schrijven te hebben ontvangen van Z.E. den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel te 's Gravenhage dd. 8 februari 1917 waarin Z.E. verklaart gaarne bereid te zijn ook in den vervolge deze gemeente bij te staan in de moeilijkheden welke zij ondervindt bij de zorgen voor de broodvoeding harer inwoners. In dit verband zal in deze gemeente met ingang van 5 maart a.s. het broodkaartsysteem worden ingevoerd. De broodkaarten zullen door de gezinshoofden in ontvangst moeten worden genomen ten gemeentehuize van B.H. op 26, 27 en 28 februari 1917 in den voormiddag.” (GAB; schepencollege)

16 februari 1917

De burgemeester vroeg aan de minister van Handel, Landbouw en Nijverheid de maandelijksse levering van elf ton bloem en twee en een halve ton meel. (GAB; 2.073.564 RB)

18 februari 1917

Opnieuw bracht een geboorte wat leven bij het personeel van het Baarlese telegrafiestation. In hun woning te Loveren beviel Marie Dutrecq van een dochtertje, Bertha. Vader Alexandre Jean was telegrafist op de Hoogbraak. Het gezinnetje woonde voor de oorlog in het Waalse Dampremy. Als getuigen traden op Alexandre's chef, ingenieur Goldschmidt en een collega, Pieter Haverals. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

Februari 1917

Er was een groot tekort aan steenkolen in Baerle-Hertog. De burgemeester vroeg aan de Nederlandse minister van Handel, Landbouw en Nijverheid de levering van 15 ton. (GAB; 2.073.564 RB)

26 februari 1917

“Alle verkoop van varkens, rundvee en paarden alsook het slachten van varkens moet onmiddellijk worden aangegeven ten kantore van den Toldienst, Molenstraat A88.” (GAB; gemeenteraad)

5 maart 1917

Er waren problemen met de bevoorrading van erwten, bonen, groene zeep en rijst. Het broodkaartensysteem moest met de nodige vertraging worden ingevoerd omdat de verkeerde bonnen waren geleverd. (GAB; 2.073.564 RB)

5 maart 1917

Brief van de consul van Nederland in Calais aan dhr. A. Martens: “Uw zoon heeft me drie brieven geschreven. Ik heb de eerste doorgestuurd naar de auditeur van het Belgische leger in Calais met de vraag om onderzoek. Omdat ik niets meer heb gehoord, vermoed ik dat Uw zoon getekend heeft voor het Belgische leger. De Nederlandse wet is formeel: hierdoor zou hij het Nederlandse staatsburgerschap verliezen.” (GAB; 2.073.564 RB)

8 maart 1917

Opbrengst verkoop van aangeslagen varkensvlees: 190,10 frank. (GAB; 2.073.564 RB)

10 maart 1917

Burgemeester van Gilse vroeg aan de Belgische bakkers om opgaaf te doen van hun voorraad ongebuild meel, Amerikaanse en inlandse bloem. Het betrof de bakkers Gullickx-Segers, Bax, Van der Flaes Fr. en de weduwe Jansen-Remeysen. (GAB; 2.073.564 RB)

17 maart 1917

“Hier zal het werk slap worden, denk ik. Tot hiertoe heeft het altijd goed geweest. Hier is ook alles zeer duur. Varkens 10fr de kg, hespen 12-13fr, spek 14fr, enzovoort.” (Karel Versmissen uit Zondereigen aan August Olieslagers-Crols, Baarle-Nassau)

18 maart 1917

Er werden 4.000 wittebroodkaarten aangevraagd (duizend per week) aan het Rijkscentraal Administratiekantoor in Den Haag, evenals opklakbladen van 50gr, 100gr, 200gr en 250gr. De kaarten werden ontvangen op 22 maart. (GAB; 2.073.564 RB)

23 maart 1917

Er werd een lading steenkool van 15 ton aangevraagd bij het Ministerie van Handel, Landbouw en Nijverheid in 's Gravenhage. (GAB; 2.073.564 RB)

30 maart 1917

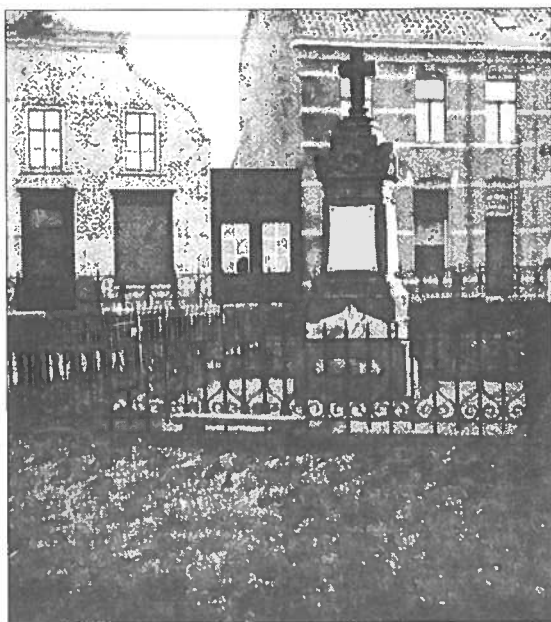
De gemeente Baarle-Hertog verzocht de Minister van Handel, Landbouw en Nijverheid om in aanmerking te komen voor de steenkoolrantsoenering. (GAB; 2.073.564 RB)

4 april 1917

Drie grote en 29 kleine Belgische vlaggen werden uitgeleend aan ridder De Donnea in Eindhoven voor het "Comité du Cercle Belge Patria". (GAB; 2.073.564 RB)

4 april 1917

In de eerste vier weken werden 3.779 wittebroodkaarten uitgereikt. (GAB; burgemeester aan de Provinciale Broodcommissie in 's Hertogenbosch, 2.073.564 RB) De volgende maanden zou een gelijkwaardige hoeveelheid kaarten worden uitgereikt.

Grafmonument familie Van Gilse.

7 april 1917

De ouders van soldaat Isidoor Valgaeren (geïnterneerd in kamp Zeist) werden niet meer betaald sinds 31 juli 1916. (GAB; 2.073.564 RB)

10 april 1917

De burgemeester van Baarle-Hertog vroeg de verzending van twee ton ongebuild tarwemeel (provisie van 0,25 frank per 100 kg) aan stoommeel-fabrieken De Maas in Rotterdam. Te zenden naar de burgemeester, die verantwoordelijk was voor de bevoorrading. (GAB; 2.073.564 RB)

12 april 1917

Om in aanmerking te komen voor de steenkoolrantsoenering stelde de gemeente Baarle-Hertog een lijst op van de haardsteden. (GAB; 2.073.564 RB)

16 april 1917

Schrijven aan de Minister van Handel, enzovoort in verband met de bruinbrooddistributie. (GAB; 2.073.564 RB)

23 april 1917

Verzoekschrift om steenkolen vanwege de industriëlen van Baarle-Hertog: machinale schrijnwerkerij Corneel van Gool (een ton antraciet per maand), Ch. Van der Flaas (400 kg smidsekolen per maand), Ch. Rijsbosch (id.) en P. Pellis (id.). (GAB; 2.073.564 RB)

26 april 1917

Problemen met de distributie van suiker en kunstmeststoffen. (GAB; 2.073.564 RB)

30 april 1917

In de Anna Paulownastraat in Tilburg is de Duitse deserteur Gustaaf Hancke en de Tilburger P.J. van Iersel zwaar gewond door de Tilburger Piet Maas, de eerst genoemde is direct overleden. Bij deze messenstekerij waren meerdere Duitse deserteurs aanwezig. (Nieuwe Tilburgse Courant)

7 mei 1917

De uitrusting en de wapens voor twee gendarmes werd meer dan vijf maanden na hun aankomst in Baarle-Hertog in ontvangst genomen. Het betrof een zending per trein door kapitein commandant Holvoet in Folkestone. (GAB; 2.073.564 RB)

13 mei 1917

De Baarlese vluchtelingengemeenschap groeide weer aan. Julia Catharina Kaethoven beviel op het Oosteneinde van een dochtertje, Blanche Henriëtte. Vader Oscar Leopold Van Hollebeke, voor de oorlog tolbeambte in Weelde, werd in het bevolkingsregister ingeschreven als: "...verblijvende tijdelijk al hier." (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

17 mei 1917

"Ik heb nu wederom een kaartje van thuis ontvangen waarop ik verneem dat zij ook het paard hebben moeten afgeven, maar ze hadden toch een pony gekocht. Die zal waarschijnlijk toch te klein zijn voor den D." (Karel Lauwerysen, geïnterneerde soldaat uit Zondereigen aan Cornelis Huybrechts, zijn lotgenoot en eveneens uit Zondereigen)

19 mei 1917

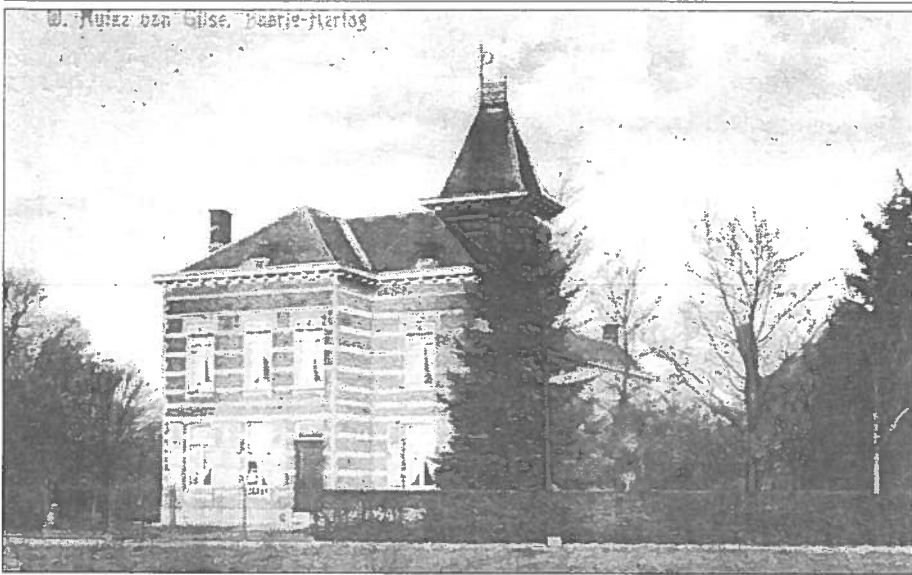
In Baarle-Hertog overleed de amper 10 maanden oude Christiaan Pemen uit Meerle. Zijn vader, landbouwer Ludovicus Pemen, had als weduwnaar de toestemming van de Duitsers gekregen om zijn baby onder te brengen in het gezin van zijn broer Jan op de Tommel. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

19 mei 1917

Gezonden aan Antoon Gillis: het cohier van de plaatselijke belasting in Zondereigen voor het jaar 1917. (GAB; 2.073.564 RB)

19 mei 1917

Vier kisten met kledij bestemd voor de kinderen van Belgische vluchtelingen werden ontvangen van de Belgische Minister in La Haye. Het

Het woonhuis van burgemeester H. van Gilse.

Huisvestingscomité bedankte hem daarvoor maar vroeg tegelijk om het gerief voor kleine meisjes te mogen inruilen tegen kledij voor kleine jongens. Alle vluchtelingenkinderen in Baarle-Hertog waren tussen de zes en dertien jaar oud. (GAB; 2.073.564 RB)

25 mei 1917

“Langs de grens tussen België en Nederland hadden de Duitsers een stroomdraad aangelegd om smokkel en ontsnapping te voorkomen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Nu wordt gemeld dat hedennacht het 100ste lijk ‘van den draad’ is gehaald.” (Nieuwe Tilburgse Courant)

26 mei 1917

Er was in de enclaves van Baarle-Hertog gebrek aan suiker en rijst. (GAB; 2.073.564 RB)

6 juni 1917

Klacht van de weduwe Van Hecke tegen de Nederlandse Marechaussee. (GAB; 2.073.564 RB)

7 juni 1917

In Hoogstraten werd aan de grens met Castelné Frans Kamiel Loosveldt, een 62-jarige smokkelaar uit Merksplas, tussen de draden doodgeschoten. Toen de Duitsers het lijk wilden verwijderen, kwam één van hen, Landstürmann Otto Nilsen uit het Ersatz Landsturm Bataillon 'Thörgau / Halberstadt', in contact met de elektrische leidingen, met de dood tot gevolg. (JH)

13 juni 1917

Opnieuw moest de plaatselijke commandant van "Halberstadt" (hauptmann Schlufke) uitrukken om de dood vast te stellen van één van zijn mannen. Over de omstandigheden waarin de jonge recruit Franz Brandt om het leven kwam, spreken de verslagen zich tegen. Volgens één versie werd de onervaren grenswachter geëlectrocuteerd, terwijl een ander verhaal opteert voor het scenario van een nachtelijk vuurgevecht met smokkelaars. Franz Brandts stoffelijk overschot werd na de oorlog ontgraven en rust nu op het Duitse militaire kerkhof te Lommel, tussen een aantal andere Duitse slachtoffers van "de dodendraad". (JH)

24 juni 1917

"Fons schreef dat ge een mastbos gekocht hebt op Gel. Dit is zeker voor brandhout want de kolen zullen daar maar raar zijn, denk ik." (Karel Versmissen uit Zondereigen aan Gust Olieslagers, Baarle-Nassau)

26 juni 1917

Bestelling van kunstmeststof door de burgemeester van Baarle-Hertog met het oog op de oogst 1917-1918. (GAB; 2.073.564 RB)

1 juli 1917

Het gaat dus nog goed met u en ook met uw broeder, waar gij met sinksen nog zijt geweest. Het is vandaag kermis bij ons. Ja, kermis met 't woord, maar anders niet veel. Ik zie zo weinig volk passeren en de grote oorzaak daarvan is niet alleen omdat het oorlog is maar omdat de kermiskost ontbreekt. In de café is de borrel verschrikkelijk duur en het drinken is zo slecht. Het kost veel eer men zat is en daarom zoeken de jonge mannen al wat ander plezier. 't Is allemaal maar voetballen tegenwoordig op de heide aan 't Kromven. (Peter Huybrechts vanuit het Lipseinde aan zijn oom Cornelis Huybrechts in Riel)

3 juli 1917

Burgemeester van Gilse verstuurde een aanvraag voor 5 ton rijst. (GAB; 2.073.564 RB)

4 juli 1917

“Rekening van de wed. Jos Versmissen en zonen: eene doodskest gemaakt voor een Rus à 25fr.” (GAB; 2.073.521.8 Bewijsstukken der rekening 1917)

9 juli 1917

De ervaren Turnhoutse grensgids Jozef Backx werd “dodgebliksemd” aan de draad tussen Merksplas en Baarle-Nassau. (JH)

Gebruikte afkortingen:

- GAB: Gemeente-archief Baarle-Hertog
- JH: Jan Huijbrechts in “Castelré 1914-1918, Begrensd Overleven”
- RB: Register van Briefwisseling

Uit mijn jeugdjaore

Fons Willemsen

Schooltèèd

D'r was in mijn jeugd leerplicht, dus ik moest naor school toen ik er de jaore veur had. Jao, ge ging't'er naor toe, of ge moest echt veul ziek zijn.

In de klas heb ik altijd neffen Jaon Brandt gezeten. Jaon was heel goed in taol en ik zoveul slechter. Dè zeg ik eerlijk. Als ge ene kampioen in taolfouten schrèèven zocht, dan was ik dè! Ge kon 't goed lezen wè dè'k schreef mèr of een woord mee j een d of een t of mee j dt moest, daor haj ik geen kèès van geëten.

Rekenen, dè kon ik zoveul beter. Ik kan dè nog heel goed. Als de meester in de klas een som op het bord schreef, wist ik de uitkomst al als ie nog mèr aamper klaor was mee j schrèèven. Ik ben eigenlijk heel blij dè'k goed heb leren rekenen, want rekende mee j veul fouten, dan kost het altijd geld!

Ik was al gauw loopjongen veur de meester. Ge moest 's weten hoe dikwijls dè ik van de school naor de pastorie en weer terug gelopen ben. Van m'n zesde tot m'n twaolfdde jaor heb ik wè post op en neer gesjouwd. Meestal waoren dè brieven die ondertekend moesten worden. Den bovenmeester was nie alleen baos in 't durp. Ook de pastoor haj heel wè in de pap te brokken.

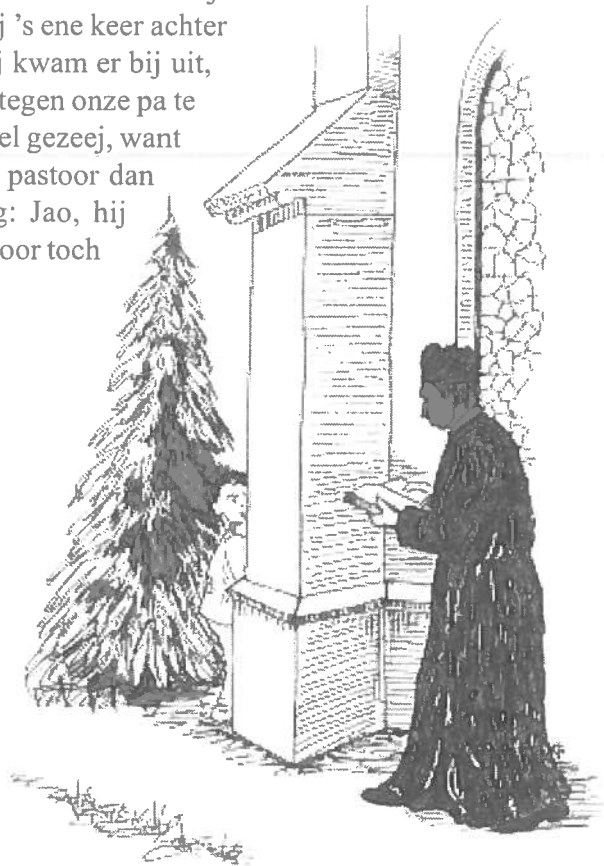
Van de pastoor kreeg ik alle weken ene stuiver veur mijn geloop en van de meester kreeg ik de postzegels. Hij zee: "Bewaort ze goed want ze worden veul geld wèèrd."

Pastoor Moors was ene goeie pastoor. Onze pa moest zijnen tuin bijhouden: spaaien en de planten zuiver zetten, snoeien en rèèven. Daor in diejen tuin stond enen boom mee wel zo'n lekker pruimen! Toen ze rijp waoren, mocht

ik van de pastoor 'ns mee onze pa meekomen. Ik kwaam daor in diejen hof en zag pruimen hangen, nie als eieren zo groot, maor wel zó lekker. Zo lekker heb ik er nooit mèr gehad! Dè was nou echt iets speciaals.

De pastoor leerde ons in de katechismesles altijd dè we nie mochten liegen. En dè's waor ook. Maor toch weet ik dè hij 't zelf ook deej. Jao. Ik haaj 's ene keer achter de kerktoren gepiest. Hij kwam er bij uit, zag het en beloofde niks tegen onze pa te zeggen. Mèr hij heej 't wel gezeej, want onze pa wist 't. Heej de pastoor dan gelogen of nie!? Ik zeg: Jao, hij loog. En dè mag ene pastoor toch zeker nie, of wel soms?

Tot de volgende keer.

Archeologen op zoek naar bodemschatten

Ad van Tilborg

Iedereen droomt ervan om in de achtertuin gouden munten te vinden. Sinds de invoering van het verdrag van Malta is de bescherming van het archeologisch erfgoed wettelijk geregeld en moeten de bouwsector en de archeologie samenwerken.

Het doel van de archeologen is niet het opgraven, maar het vergaren van informatie uit het verleden. Soms zullen archeologen een opgraving uitstellen omdat er in de toekomst betere middelen en kennis aanwezig zullen zijn dan nu voorhanden is. De vindplaats moet dan tegen versterking beschermd worden; denk aan het op peil houden van de grondwaterstand, zodat organische materialen niet verloren gaan.

Bij de aanleg van de HSL zuid heeft men na een inventarisatie gekozen voor 10 onderzoekslocaties. De oudste vondsten uit het tracé zijn van 2000 jaar voor Christus, bij het overgaan van de steentijd naar de bronstijd. Toen gingen mensen zich op steeds meer vaste plaatsen vestigen. Om een grote donk (verhoging) te beschermen heeft men rondom een vindplaats de heipalen met een avegaar voorgeboord om zo met zo weinig mogelijk versterking de heipalen in de voorgeboorde gaten te heien. Men heeft de vindplaats met een betonplaat afgedekt. Zo kan een volgende generatie archeologen nog onderzoek doen.

Op een Vinexlocatie te Arnhem is op dezelfde manier gewerkt als bij de HSL. Proefboringen toonden aan dat de locatie eerder bewoond is geweest. Er zijn sporen aangetroffen van nederzettingen en boerderijen vanaf 500 v. Chr. tot 700 na Chr. Dit is de Midden IJzertijd tot de vroege Middeleeuwen. De hoge grondwaterstand in het gebied zorgde ervoor dat informatie over de bewoners van vroeger bewaard bleef. Organisch materiaal verschaft de archeoloog kennis over het milieu en voedsel van de eerste bewoners.

Bij de aanleg van de Betuweroute zagen archeologen een schone kans om een dwarsdoorsnede van Nederland te maken. De route loopt door het stroomgebied van de grote rivieren. Bewoning was er op de hoge en droge oeverwallen waar de vruchtbare gronden zijn.

Landelijk bekend zijn de vondsten in de Alblasserwaard waar de oudste vrouw van Nederland is aangetroffen. Trijntje is 7500 jaar oud. Fysisch antropologisch onderzoek heeft inzicht gegeven wie Trijntje was. Haar lengte was 158cm en ze was 40 à 50 jaar toen ze stierf. Ze heeft tenminste één kind gebaard.

In het Betuweroute tracé zijn ook Nederlands oudste kano's gevonden in een jagerskamp in een kreekbedding bij Hardinxveld Giesendam. De vondst is gedateerd op 5000 jaar voor Chr.

De Romeinen bouwden in Velzen een haven 40 jaar na Chr. Op de plaats waar toen het IJ eindigde. In de bodem liggen mogelijk nog schepen en gebruiksvoorwerpen uit de Romeinse tijd. Men heeft besloten nu geen opgravingen te doen en alles te bewaren voor de toekomst.

Om dit te waarborgen is het terrein tot Rijksmonument verklaard. Om het gebied toch te kunnen gebruiken als bedrijventerrein is een methode bedacht om enkel te bouwen op de plaatsen waar op staal (vaste grond) gefundeerd kan worden. Op plaatsen waar geen archeologische resten meer aanwezig zijn, zijn heipalen wel toegestaan.

In Baarle-Nassau-Hertog is de aanleg van de rondweg in een voorbereidende fase gekomen en zal binnen afzienbare tijd tot uitvoering komen. In het tracé zijn ook plaatsen waar oude bewoning niet uitgesloten mag worden zoals Boschoven / Fransebaan , Visweg, Nijhoven, Reth en Schaluinen.

In maart hebben de leden van onze heemkundekring een cursus gevolgd. Vanuit het Vlaams instituut voor Onroerend Erfgoed heeft archeologe Rica Annaert gesproken over ceramiek. Archeoloog Marijn van Gils gaf een uiteenzetting over de Steentijd. Archeoloog Mark de Bie gaf ons les over Middeleeuws aardewerk. Vanuit de stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening het Erfgoedhuis 's Hertogenbosch hebben we in het Heemhuis een theorieles gehad van archeoloog Nico Arts.

Met Nico Arts zijn we op drie zaterdagen gaan werken in een echte opgraving in Meerhoven (bij Eindhoven). We leerden hoe we het landschap kunnen lezen, het ontdekken van een vindplaats, het gevonden materiaal determineren, het vastleggen van de vindplaats middels waterpassen en inmeten en op tekening overbrengen.

Nico Arts heeft met ons een gedeelte van de toekomstige rondweg bekeken. Hij is er van overtuigd dat er belangrijke ontdekkingen gedaan kunnen worden. De werkgroep zal nog van zich laten horen. Alle cursisten werden beloond met een getuigschrift.

Merkwaardigheden (47)

900 Jaar Brabant

Antoon van Tuijl

In het jaar 1106 kreeg de graaf van Leuven de hertogstitel. Zijn grondgebied werd daarmee een hertogdom. Dat is dit jaar 900 jaar geleden, op 13 mei om precies te zijn.

Deze kersverse hertog en zijn nakomelingen deden er alles aan – desnoods met geweld – om hun macht en zeker ook hun grondgebied uit te breiden. Hertog Hendrik I – ons hier in Baarle wel bekend – heeft hier veel aan bijgedragen. Geleidelijk aan werd het hertogdom Brabant een groot en toonaangevend gewest in de Nederlanden. Het omvatte de tegenwoordige provincies Antwerpen, Noord-Brabant, Vlaams-Brabant, Waals-Brabant en het gebied met en rond Brussel.

De Brabantse hertogen kozen al in de twaalfde eeuw een leeuw als symbooldier in hun wapenschild. Die moet hun dapperheid en kracht verzinnebeelden. Er speelden meer dieren een rol in hun symbooltaal.

De beginletters van de naam BRABANCIA staan voor: Beata (gelukkig) – Regalis (koninklijk) – Antiqua (oud) – Bona (goed) – Audax (dapper) – Nobilis (edel) – Canis (hond, d.w.z. trouw) – Iustitia (rechtvaardigheid) – Agnus (lam, d.w.z. onschuld).

Het hertogdom kwam vooral in de vijftiende eeuw tot grote bloei. De Vrede van Munster in 1648 bracht een grote splitsing van het oude Brabant. Daar waar de Tachtigjarige Oorlog was blijven “hangen”, werden nieuwe grenzen getrokken. Dat heeft Baarle heel sterk ervaren.

Het oude Brabant zal dit jaar de nodige aandacht krijgen. De Nederlandse Omroep Brabant TV wijdt er een serie uitzendingen aan.

Grote manifestaties staan op stapel in Den Bosch, Antwerpen, Leuven en Brussel. Ook ons eigen Baarle doet mee aan dit jubileum. Op 14 en 15

oktober a.s. zullen de intussen beroemd geworden “Grensincidenten” het jarige Brabant tot thema hebben.

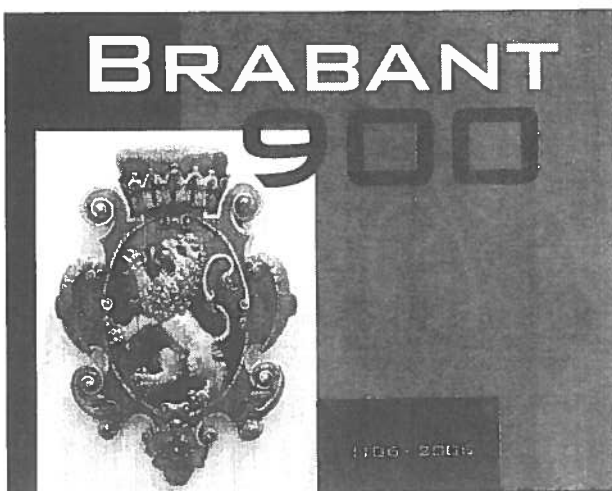
De Brabanders aan weerszijden van de Belgisch-Nederlandse grens werken nauw samen om dit negende eeuwfeest vorm te geven. Het is dus wel duidelijk dat alle provinciale bestuurders zich ervan bewust zijn dat beide zijden van hun grens bevolkt worden door Brabanders.

Is het dan niet merkwaardig dat twee jaar geleden in de provincie Noord-Brabant het idee gelanceerd werd om het “Noord” in de naam van de provincie te schrappen? Om verschillende redenen vonden de bedenkers “Brabant” voldoende. Gelukkig kwamen er felle protesten. Je kunt de naam van een groot historisch geheel toch niet opeisen voor een deel daarvan? Men zag er gauw weer vanaf. Of toch niet?

Het blijft merkwaardig dat je op een aantal plaatsen aan de grens een bord kunt zien staan met de tekst: “Welkom in Brabant”. Als je bijvoorbeeld naar Turnhout geweest bent en je keert terug naar Baarle, dan staat juist aan de Nederlandse kant van de grens langs de provinciale weg zo’n bord met “Welkom in Brabant”.

Op Vlaams gebied bèn ik in Brabant, ik passeer een rijksgrens die toevallig in 1648 ontstond en wordt welkom geheten in Brabant! Dat is inderdaad merkwaardig.

N.B. Wilt u meer informatie over dit gedenkwaardige jaar? U kunt terecht op: www.brabant900.be en op www.brabant900.nl.

Krekels

Piet van der Flaes

Laatst hoorde ik in een programma op TV dat er een kolonie krekels van een zeldzame soort ontdekt zou zijn in een stukje natuur. Met Europees geld wil men gaan proberen deze soort in stand te houden door hun leefomgeving te beschermen. Als men dit soort plannen maakt, is men gewoonlijk al te laat.

Er zijn in Nederland nog drie locaties bekend waar deze diertjes nog in grote aantallen voorkomen. Wij konden vroeger in de zomer niet slapen van het gesjierp van deze beestjes.

Krekels behoren tot de kevers. Hun lijf is nogal behaard en zo'n drie centimeter lang. Ze lusten alles en zijn in het geheel niet kieskeurig. In sommige delen van Afrika, waar soortgenoten heel veel voorkomen, zijn ze geliefd bij de mensen. Men vangt ze massaal om ze op te eten. Ze vormen een goede proteïneleverancier.

Ik verwacht dat de krekels in Nederland ook wel gebruik zullen gaan maken van de nieuwe natuurbrug bij Hilversum. Die kwam er na jaren van steggelen. Maar nu verbindt ze een paar grote natuurgebieden met elkaar. Dit heeft veel geld gekost, maar dat is toch wel goed besteed. Op die brug ligt nu nog kaal zand. Dat zal eerst wel wat moeten begroeien voordat de dieren er hun weg vinden. Lukt dit project, dan volgen er meerdere van.

Nu terug naar onze krekkel. Het sjierpend geluid dat hij maakt, ontstaat door zijn vleugels over elkaar te wrijven. Zo doet de bidsprinkhaan het ook. Vroeger stikte het bij ons in de buurt van deze beesten. Door verwaarlozing en verandering van de omgeving zijn onze krekels bijna uitgestorven. Schaapskuddes verdwenen en veel heidevelden werden ontgonnen. Zo rond de jaren vijftig van de vorige eeuw hadden we hier nog veel grote heidevelden. Dat waren de woonplaatsen voor de krekels. Daar vindt men bijna niets van terug. Hetzelfde is er met de vennen gebeurd.

Door verbeterde afwatering zijn de meeste verdwenen. Op oude stafkaarten is dat goed te zien. In ons buitengebied is het leefklimaat voor veel dieren steeds slechter geworden. Met de krekels ging het dus ook niet goed.

Later ben ik heel veel krekels tegengekomen op een plaats waar ze tot mijn verbazing goed gedijden. Waar dat dan was? Dat zal ik hier eens uit de doeken doen.

Vlak na de Tweede Wereldoorlog deed de Belgische minister Achiël van de Acker een beroep op zijn onderdanen om aan de slag te gaan als mijnwerker in een van de vele koolputten die men in België had. Deze man - die men later smalend de "Kolenkakker" noemde - had met Italië een akkoord gesloten: België zou aan Italië kolen leveren, als Italië voor mijnwerkers zorgde.

Ook vanuit Baarle kwamen er mensen te werken in de mijn van zowel Houthalen als die van Beringen. Als men er een jaar gewerkt had, kreeg men vier ton kolen thuisbezorgd. Voor Nederlanders lag ook de kinderbijslag aanzienlijk hoger.

En zo reden we dus in een oude gammele bus die elke morgen in Meersel-Dreef vertrok, naar de mijn. Het was zwaar werk. Maar wie kwam ik daar diep onder de grond tegen als metgezellen? Krekels. Ze kwamen er heel veel voor. Het zag er zwart van, zou je kunnen zeggen. Ze zijn daar terecht gekomen, doordat ze ooit tussen het mijnhout gezeten hebben. De warmte van de mijn deed hen goed. Wanneer men zijn mijnwerkerslamp ergens op de grond zette, dan zat daar binnen een mum van tijd een hele kolonie omheen.

Regelmatig werden ze met allerlei soorten vergif besproeid. Als je na zo'n verdelgingspoging door een mijngang liep, dan kraakte het onder uw schoenen van de dode krekels. Ongelooflijk!

Ik heb enkele jaren in die mijn gewerkt en krijg er nog altijd een beetje pensioen van uitgekeerd. Werken in de mijn was niet altijd zonder gevaar. Ik heb er nogal wat collega's weg zien dragen, gewond geraakt door vallende brokstukken. Dat kwam maar zelden in het nieuws. Zo'n mijnbedrijf had een eigen ziekenhuis. Dat was niet voor niets. Dan deugt er iets niet.

Als ze nu een foto zouden maken van mijn longen, dan zien ze beslist nog dat ik mijnwerker was, die werkte tussen het gesjierp van duizenden krekels.

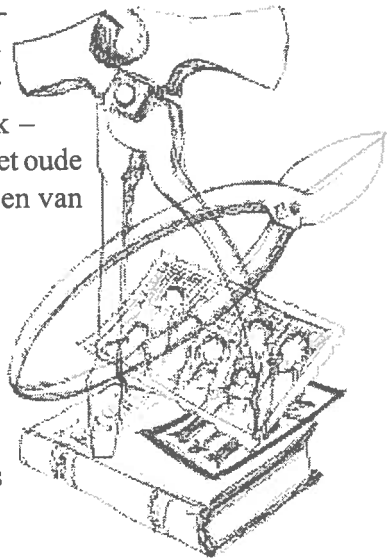
Arme Amalia (56)

In de voorbije maanden kwamen er weer interessante schenkingen binnen. Wij vermelden ze dan ook met plezier.

Zo kregen wij: een verzameling boeken en brochures m.b.t. Baarle – een uitgebreide serie fotomateriaal van de vroegere Aloysius basisschool – complete diaseries van dezelfde school – een bedieningsstel (kruis en kandelaars voor het toedienen van het sacrament der zieken) – drie penningen – een sleutelhanger met sleutelgatzoeker – een oude rouwbrief – een aantal 8 mm films met Baarlese opnamen – en handleiding met prijslijst, welke hoort bij de leesplank in onze benedenhal – vijf kerk- en communieboekjes – enkele oude exemplaren van een historisch tijdschrift – een multifunctioneel tangetje – een mini-klauwhamertje – een serie bidprentjes – een opvoedkundig en onderwijskundig boek van Charles de Paeuw – een rode terracotta dakpan van de Baarlese Siersteen- en Dakpannenfabriek – een cementen dakpan, afkomstig van de fa. Van Tilborg (de opa van Ad) op de Hoogbraak – drie kleine rode dakpannen van de Siersteen- en Dakpannenfabriek Baarle-Nassau – een reeks oude foto's – een kroontje voor een glazen lampenkap – een ramenhaak – een grote blik- en zinkschaar – een map met oude tot zeer oude documenten uit de archieven van de burgemeestersfamilie Van Gilse.

We vermelden ook de goede gevers in willekeurige volgorde: Wim Smeekens, familieleden van Jac Teeuwen, familie Govaerts, Ad van Tilborg, Tiest Hurks, familie De Jonghe, Joost de Greef, Ad Leyten, Lisette Gulickx, Louis Verschueren en de heer Rubbens.

Hartelijk dank en tot volgende keer.

Aanwinsten BiDoc (23)

Lida Luiten

Amalia verzamelde het voorbije halfjaar weer heel wat boeken in haar bibliotheek en documentatiecentrum BiDoc, zowel door aankoop, door een ruilabonnement als door schenkingen. Denkt U ook eens aan haar?

- Het nut ging voor de sier. Schenking Brabants Heem.
- Toekomst voor religieus erfgoed in Noord-Brabant.
- Oude herinneringen van opa en oma; Louis en Cor Olieslagers-Koijen.
- Landschap Castelré vroeger en nu; Wim Adams.
- Jaarboek XXVII (2005). Ruilabonnement H.K. Beerse.
- Volkstelling Baarle-Hertog 1693-1796, Turnhout 1754-1796.
- Ravels in lief en leed; H.K. Ravels.
- De drie van het noorden; H.K. Ravels.
- Suikerbonen en beschuit met muisjes.
- Jaarboeken 1911 (nr.1), 1937 (nrs.1-2), 1938 (nr.3), 1978, 1982, 1987; Taxandria.
- Genealogisch repertorium.
- Zoals ze waren; H.K. Ravels.
- Reeks prenten over de H. Remigius. Aangekocht.
- Beken in Brabant. Gids voor Vlaanderen (1966). Hang- en sluitwerken. Veertig korte kerstvertellingen. Toen en nu. Schenkingen G. Haagen.
- Zes schoolboekjes.
- Topografische dubbelatlas (1868-21ste eeuw). Aangekocht.
- Een leven in Brabant; Jan Naaijkens. Aangekocht.
- Broedertwist: de erfenis van 1830. Aangekocht.
- Markant mooi Merksplas. Ruilabonnement H.K. Merksplas.
- Jan Huet, kunst- en glasschilder. Schenking Erfgoed Hoogstraten.
- Luchtfotoatlas Noord-Brabant. Aangekocht.
- Glorie der gotiek. Schenking mevr. Van Eijl.
- Reisboek voor Noord-Brabant.
- Rakkers der grenzen.

- Jaarboek 2003; geschied- en oudheidkundige kring Breda.
- Reis doorheen de provincie Antwerpen; Gouw Antwerpen.
- Samenwerking tussen heem- en oudheidkundige verenigingen.
- Encyclopedie van Noord-Brabant (4 delen).
- Brabantse heerlijkheden. Aangekocht.
- Het weer en de kalender. Beatrix regina. De Nederlander uit en thuis. Juliana 25 jaar moeder van een volk. Juliana 75 jaar. Het prinselijk huwelijksfeest. Schenkingen fam. Van Strijp.
- Nederlandsch kruidkundig archief (2 delen). Schenking Mevr. J. Mertens-van Rooy.
- Ulicoten, de jaren vijftig (video). Aangekocht.
- Een bond voor alle gezinnen. De mannen van het Heiken. Lieder en dansen uit de Kempen. Zes eeuwen besloten hof en de zusters Franciscanessen van Herentals. Fietsend door Brabants Heem (een halve eeuw Brabantse heemdagen). Schenkingen fam. Gulickx.
- Van horen zeggen (over mondelinge geschiedenis). Aangekocht.
- Inmaakrecepten uit de goeie oude tijd. Monumentaal wonen. Schenkingen A. Moors.
- Van Aa tot Zweep: Oud-Turnhoutse straatnamen.
- Van trimmer tot profwielrenner.
- Een jaargang van de Fontein. Honderd jaar oude catechismus. Schenkingen Bep Marcus.
- Vier oude schoolboeken. Voorbeelden van populaire lectuur uit die tijd. Schenkingen René Wouters.

Activiteitenkalender 2006

Juni 2006

- Zon 04 10.30-12.30 Open zondag en tentoonstelling 'In Kleur'
- Zon 04 13.30-16.00 Tentoonstelling 'In Kleur'
- Zat 10 09.00-19.00 Heemreis naar Geel en Herentals. Voor de middag rondleiding in Gasthuismuseum St. Dimphna in Geel. Na de middag bezoek aan het Franciscanessenklooster in Herentals en het graf van zuster Rumolda

Juli 2006

- Zon 02 10.30-12.30 Open zondag en tentoonstelling 'In Kleur.'
Bovendien viering van het 30-jarig bestaan van de vereniging, het 20-jarig bestaan van werkgroep Ulicoten en de uitgave van de 20^e Heemkalender
- Zon 02 13.30-16.00 Tentoonstelling 'In Kleur'
- Zat 15 Fietstocht naar Hilvarenbeek. Bezoek aan doktersmuseum, bierbrouwerijmuseum en dorpswandeling. We vertrekken voor de middag vanuit Baarle. Exacte uur wordt nog bepaald.

Augustus 2006

- Zon 06 10.30-12.30 Open zondag en opening tentoonstelling 'Beelden en Architectuur' van Broeder Jan Boeren
- Zon 06 13.30-16.00 Tentoonstelling 'Beelden en architectuur' van Broeder Jan Boeren
- Zat 19 Lokale Heemdag

September 2006

- Zon 03 10.30-12.30 Open zondag, presentatie 20^e Heemkalender 2007 en tentoonstelling 'Beelden en architectuur' van Broeder Jan Boeren
- Zon 03 13.30-16.00 Tentoonstelling 'Beelden en architectuur' van Broeder Jan Boeren
- Zat 09 t/m zon 10 Open monumentenweekend (over de invulling wordt nog overlegd)

van w i r s k a a n t e